

Valamennyien bujdosó Mikes Kelemenek vagyunk Gondolatok az autonómiáról

Február 28-án a budapesti Bartók Béla unitárius egyházközségben zsúfolásig megtelt a templom, olyan nagy volt az érdeklődés Tőkés László Királyhágó-melléki ref. püspök előadása iránt, amelynek címe: A Magyar és a Székely Nemzeti Tanács létrejötte, az autonómia kérdése és az ehhez való erdélyi viszonyulás.

Tőkés László püspök úr zengzetes szép szavakkal elmondta, hogy milyen nagy szükség van az erdélyi magyarság önkormányzatának megteremtésére. Idézte Kós Károlyék 1920-ban kiadott kiáltványát a Kiáltó szót, amelyben már akkor is úgy fogalmaztak, hogy ha az erdélyi magyarság számára nem tudjuk kivívni az autonómiát, akkor elveszünk. Ezt az azóta eltelt több mint 80 év eseményei (az erdélyi magyarság számának egyre növekvő fogyása, a világban való szétszóródása, reményvesztése) egyértelműen bizonyítják. Elég volt a szép szavakból, a nyájas ígéretekéből! Most már eljutotunk arra a pontra, amikor határozott lépéseket kell tennünk az erdélyi magyarság és székelység szülőföldjén való megtartása, gazdasági jólétének megteremtése és az élet minden területén való jobb boldogulása érdekében. Ez korparancs! Ebből minden jóérezsű magyar embernek (és köztük nekünk unitáriusoknak is) ki kell vennünk a megfelelő részünk. Ez a legkevesebb, amit távoli kis szülőhazánkért tehetünk, ha már a sors viszonyosságai miatt szülőföldünket ideiglenesen el is kellett hagynunk. Úgy érzem ugyanis, hogy mindannyiunkban él az a tudat (mondhatnám olthatatlan vágy!), hogy egyszer még visszatérhetünk szülőföldünkre, ha ott konszolidálódik a helyzet. Mert egy székely ember számára csak az otthoni égbolt alatti élet az igazi. Ami máshol van, csak pótszer, akármilyen jó is és szép is. Csak arra jó, hogy életben maradjunk és reménykedhessünk, hogy egyszer visszatérhetünk és újra érezhetjük az igazi hazai kenyér, valamint a puliszka, a csorba és a székely káposzta, a flekken és a borvizek ízét.

Addig valamennyien bujdosó Mikes Kelemenek vagyunk, akik ha nem is írunk mindig levelet edes nénénknek Zágonba, mégis alig múlik el egy olyan nap, amikor ne gondolnánk otthoni szeretteinkre, élő és már halott rokonainkra. Ezért is örültünk annak, hogy Tőkés László és az Erdélyi Polgári Szövetség zászlajára tűzte, felkarolta az autonómia kérdését, aminél időse-rőbb, sürgetőbb kérdés ma nincs. De, hogy valóban mikor valósulhat meg, erre ma még nehéz választ adni. Egy biztos! Nem lesz egy könnyű menet! Mert a tömény nacionalizmussal naponta mételyezett románság egy jelentős része nehezen tud kigyógyulni a „román nemzet-állam” kótyagos víziójából. A román politikusok ingatag hatalmi helyzetük megszilárdítása érdekében ugyanis

naponta játsszák ki a „magyar kártyát” ellenünk, és a „magyar veszély” állandó felemlgetésével akarják mindig megteremteni a „nemzeti egység”-et.

Az RMDSZ bármennyire is büszkén hirdeti, hogy mindent megtett az ott élő magyarság szülőföldjén való megtartása érdekében, azért az 1990-es rendszerváltás óta mégiscsak 200 ezer erdélyi magyar-székely testvérünk hagyta el Erdélyt. Tehát mégsem igazán érzi hazájának, ahogy sokan el akarják ezt hitetni. Az autonómia kérdésének tisztázására most van itt az utolsó lehetőség. Romániának a tervezett EU-csatlakozás előtt, más nyugat-európai országokhoz hasonlóan (ahol ezek a régi nemzetiségi problémák az autonómia jogának megadásával mára már nagyrészt lecsengtek!) végre nyilatkozni kell, hogy elismeri-e legnagyobb nemzetisége: a magyar és székely (és talán még a moldvai csángó) elidegeníthetetlen jogát a nemzeti autonómiához, mint minden európai kultúrállam, vagy nem. Ha nem, akkor nem szerezhet jogot az Európai Unióba való belépésre. Ezt akár magunk is megakadályozhatjuk, mert nem szavazzuk meg a csatlakozását. Az nem igaz, hogy az autonómia megadása veszélyezteti Románia területi egységét, hiszen senki sem gondolhatja komolyan, hogy az ország közepén lévő Székelyföld, 300 km-re a magyar határtól, kiszakadhatna az országból. Az katalán és a baszk autonómia mellett Spanyolország, a dél-tiroliak mellett Olaszország teljesen egységes állammak tekintheti magát. Az autonóma éppen arra való, hogy a történelem során évszázadokon át békességben együtt élő népek most is ugyanúgy élhessenek, mint akkor, amikor a nagypolitika nem avatkozott bele életükbe, és egyetlen nemzetiségnek se legyen kivételezett helyzete a többivel szemben, mert ez nem tisztességes. A Vajdaságban például most éppen azért folyik a harc, hogy visszaszerezzék korábbi autonómiájukat. És ezt érdekes módon nemcsak a magyarok akarják, hanem ezzel az ott élő szerbek, horvátok, szlovákok, ruszinok és románok is egyetértenek.

Tőkés püspök úr előadása azonban minden fennköltége és nagyszerűsége ellenére is sok hiányérzetet hagyott bennem, amit utána a fehér asztalnál szóvá is tettem. Számomra érthetetlen, hogy egy ilyen hosszú előkészítési idő (3 év) és e tárgyban megrendezett 6 területi konferencia után még mindig csak a kérdés általános felvetésénél tartanak. Én sokkal több konkrétumot vártam volna tőle, hogy az autonómiatörekvéseket konkrétan, hogy is akarják megvalósítani.

Dr. Zoltán Zoltán

Tavaszi Zsoltár

(Szép versek üzenete)

Mécs László pap-költő versei mélységes hitről és magyarságról tesznek bizonyosságot. Diákkoromban, fiatal papkoromban mindig élményszámba ment, ha valahol hozzájuthattam egy-egy Mécs-vershez. Nyárád menti szolgálatunk idején, amikor a belügyesek „felkerestek”, Mécs Sándor és Reményik László verseit keresték, mert a teológián többször mondtam verseket tőlük. Feljelentőm azonban még a költők nevét sem ismerte helyesen. A kolozsvári részeg nyomozó természetesen Reményik Sándor és Mécs László verseire volt kíváncsi. De mi tudtuk, hogy azokat hogyan kell és hol kell őrizni. Amikor átkerültünk az Anyaországba, új szolgálati helyemen, Füzesgyarmaton volt egy korondi származású lévita-tanító (egyedül élő) fiú, aki ügyvéd volt és egyházközségünk „odacsapódott” tagja. Nála találtam egy borítójától megfosztott vastag könyvet, „ex libris”-én a 10.380-as számmal. Csak a „Mécs összes versei” bejegyzés a lapok egynémelyike alján, árulta el hogy milyen értékről is van szó! És az enyém lett! Azóta is megannyi szép élményt ad a kötet minden verse. Húsvétra ezt választottam:

*Valaki rálehelte a hegyek hó-süvegére,
s az óriások felujjongtak: végre!*

*Valaki rálépett a folyók jegére
s mikor százezer folyón megroppant a jég,
a vizek felharsantak: végre!*

*Valaki elindította délről a darvakat,
fecskéket, gólyákat, kakukkokat,
hogy idejében érkezzenek az ünnepre.*

*Valaki pacsirtákat nyilazott a magasokba
s azóta csivogva csörgedez, csurran a
csupa-likas égből,
csivogva csörgedez, csurran a csuda-kék
muzsika.*

*Valaki fehérbe, pirosba, sárgába öltöztette a
fákat.*

*Valaki felcicomázta a túskebokrokat is,
hogy évenként egyszer ők is szépek legyenek.*

*Valakinek gondja van, hogy zöldüljenek a
vetések,
legyen csalán és gyöngyvirág, mézfű és bürök,
és mindenkinek öltözzenek ünneplőbe.*

*Valaki vadakat járat az erdőkben,
nyuszikat rejteget, őzeket riasztgat,
rókákat ravaszkodtat, mókusokat mókáztat,
farkast és futrinkákat futtat, méheket rajoztat.*

*Valaki simogatja a fűzfák sárgán szűzlő haját,
mint én a két-napos libuk hátát
s mint Kanadába induló paraszt cserepes
tenyere
csecsemője harmatos kacsóját az állomáson.*

*Valaki tavaszt, változást patakozta a világra:
sziklákból, földből, állatokból
hangokat, színeket, szirmokat, változást csíhol
ki Valaki.*

*Csak belőled nem bír ünnepet csíholni, Ember!
A fecskéket felhozta hozzánk: és
kitavaszkodott,
ha Téged felvinne északra: megsűrűsödne a
hóhullás;
ha levinne délre: befagyna a tenger, Ember!
Ha fölnyílazna pacsirtaként az égre:
örök feketeség borulna a világra...*

*Nem mondom: bőrdöd bizsereg neked is,
cigánnyal huzatsz, örülsz a szeretődnek,
arcizmaid mosolygósdit játszanak,
- de agyvelőd tekervényeiben borzalmak
tanyáznak:
fekete kőszakadékokban fekete haramiák.*

*Pedig a többi csak játékszer:
felhúzta Valaki a fákat, folyókat, férgeket,
naprendszerüket, üstökösöket:
pontosan járnak, és lejárnak egyszer...
- És látá az Isten, hogy jó... -*

*Csak rólad mondotta a rettentő ígéret:
- megbáná, hogy embert teremtett a földön... -*

*Mert te volnál az Isten dicsősége:
- és te vagy az Isten golgotai gyalázata,
Ember!*

Te volnál az Isten gyönyörűsége:

*- és te vagy az Isten hétfájdalma, Ember!
Te volnál az Isten atyai szelídsége:
- és te vagy az Isten hetedizigleni haragja,
hiába állította fel a villámhárítót a Golgotán,
Ember!*

*Te volnál a teremtés koronája:
- és te vagy a teremtés csődje, Ember!*

*Te vagy az Isten állandó nyugtalanúsága,
te vagy az Isten boldogtalanúsága,
tavaszodj végre akarata szerint, Ember
és légy az Isten boldog békessége. Amen.*

Kedves Testvérem! A húsvéti ünnepkörben legyen ez a vers egy lélektisztító tükörbenezés. Ady Endre írja „A szép Húsvét” című versében, hogy ez az ünnep az emberek ősi biztatója, így tanítja unitárius hitünk is. Ha Isten kiárasztja lelkét mindenkire és megújulnak mindenkik, akkor mi sem bújhatunk el, felelnünk kell az Alkotó „Ádám, hol vagy”-ára. Csak így telhetik be az Írás a mi életünkben, miszerint „minden csoda csodát csinál.” „Krisztus támad és eszmél, /Odukat és kriptákat pattant/. Van-e gyönyörűbb ennél?”

Bizony mondom néktek, Testvéreim, nincs!

(B. L.)

Üdvösséget nyerni

Mk 8, 34–37

Kedves Testvéreim, Atyámfia!

Jézus jól ismerhette a keresztet, mint korának a megszálló római hatalom által előnyben részesített kivégzőeszközét. Hogy ez a megkövezéssel szemben milyen képzeteket támaszthatott benne, arról ugyan elmélkedhetnénk, de nem ez a lényeges. Tény, hogy az evangéliumi kronológia szerint Jézus a Golgotára vezető úton kezdte meg a kereszttel való személyes ismerkedését, teste nem is birkózott meg annak súlyával, de a test erőtlenségével szemben a lelke már „kész volt” annak viselésére és Jézus erre tudatosan készült is.

Talán csak az evangéliumok írói nem voltak tudatában a sors iróniájának, mégis rögzítették azt az eseményekben. Jézusban ott élt a mártírium lehetősége, s hogy a keresztről beszél, az azt bizonyítja, hogy ennek veszélyét elsősorban a megszállok irányából érezte. Mindenesetre tény, hogy ha nem is szánta önmagával együtt a keresztfára tanítványait és a sokaságot, az időben remélt követőt, az evangélium ügyéért, és sokkal inkább az üdvözülésért a legnagyobb áldozatot, a fizikai, biológiai önfeladást sem tartotta megfizethetetlen árnak.

És ha önfeladásról beszéltem, hadd tegyek még egy nyelvi kitérőt. Hogy Jézus nem a személyiség feladását, szó szerinti megtagadását érthette az ő követésén, gondolom azt a Károli-fordítás még inkább nyomatékosítja. Abban a „keresztjét” birtokos ragján túl az is megjelenik, hogy kinek-kinek az „ő” vagyis a személyes keresztjét kell vállalnia és hordoznia. A kereszttel, mint kivégzőeszköz és nem a megváltás eszköze nem egyetlen ember és nem csak Jézus vérével hitelesített: előtte, vele egy időben és utána mások is végezték így életüket. Népünk amúgy, amolyan teológiai telitalálatként kifejezésre is juttatja, hogy „mindenkinek megvan a maga keresztje”, amelyet Isten, az élet jelöl ki számára s ennek hordozása elől akkor sem tudnánk kitérni, ha nagyon kapálózánk ellene. *Üdvösségre tehát nemcsak elhívatottak volnánk, hanem arra ítélték is.* A kereszthordozás nem a tárgy, hanem az alany, nem a súly, hanem viselésének mikéntje által válik hitelessé és üdvösségtörténeti tényezővé.

Így inkább azt kérdezném tőled, Testvérem, érzed-e, hogy életed, sorsod, amelyet „építesz” vagy csak viselsz, úgy személyiségedre szabott, ahogy a legjobb szabónál készített öltönyöd, ruhád soha sem volt az? *Mert üdvösség tekintetében se a konfekció személytelen olcsósága, se a „second hand” még olcsóbbasága sem kielégítő. Bár ha meggondolom, mindkét megoldás az emberi lény lelki és anyagi ellehetetlenüléséről árulkodik napjainkban, mintsem reális alternatívákról, mégis, úgy vélem, hogy üdvösség tekintetében van valami természetes elegancia, érzék is bennünk, s ehhez támasztja az evangélium nem a divatot, hanem a*

tudatos igényességet. Üdvösség tekintetében Jézus méltán tekinthető – ókori fogalommal élve – „arbiter eleganciae”-nek.

Mindezeket túl jómagam a keresztvállalás – és hordozás „életes” és nem halálos lélekraszabottságában hiszek. *Jézus követésében magát a követést tartom elsődlegesnek,* és nem annak módját és mikéntjét. Ezek tekintetében ugyanis koronként és személyenként megoszlanak a vélemények, s egy dolog bizonyosságában egyezhetünk meg csupán: *kevesebben követjük Jézust, mint ahányan keresztényeknek valljuk magunkat.*

A kereszttel – átvitt értelemben legalábbis –, bármennyire is nem unitárius ez a fogalom és fogalmazásmód, mégiscsak a sorsvállalásra és hordozásra utal. Életünk teljesen a mienk, de mégiscsak eszmények és példaképek jegyében és nyomán éljük meg azt. Így van ez „megírva” nem a sors, mégcsak nem is a Szentírás, hanem a dolgok és jelenségek természetes, azaz isteni rendjében.

És ami sokatmondó: *aki önmagát követve akar üdvözülni, az a szentségesség olyan útvesztőibe bonyolódik, amelyből ha ki is kerül, annyira abszurdizálta már önmaga létét, hogy annak személyes üdvösségét már el nem nyerheti.*

A jézusi elhívás magyarázatának kapcsán hadd beszéljünk most arról, hogy az ember – mindig és mindenkor – nem szeretné elveszteni, meg akarná tartani, menteni, nyerni a maga életét. Valós fizikai életveszély esetében ösztönösen meg is találja a menekülés és menekítés útjait, de lelkiek tekintetében bonyolultabb a helyzet. Bár az ember tudatos célirányossággal és végleges érvényességgel, örökkévalóan szeretne élni, a legjobb szándék is visszajára fordulhat néhanap.

„Jaj én vagyok az ómega s az alfa!” – sikolt fel a kétség költőnk lelkében (Babits Mihály: A lírikus epilógja), és igen, ez az életérzés jellemzi igazán a hívő embert, vagy az igazán hívőt, mert igazhívőről unitáriusként mégsem beszélhetünk. A „csak én bírok versemnek (létezésemnek) hőse (őse) lenni” – parafrázis szintjén mindent megmagyaráz.

Pascal, a francia bölcselő nemcsak korának egyik legnyitottabb elméje volt, hanem a modern matematika egyik későn felfedezett úttörője is. Híres fogadáselmélete arról szól, hogyha fogadnunk kellene Isten léte mellett vagy ellen, ő mindenképpen az előbbi ajánlaná a kételkedő keresztényeknek. Ugyanis: *Ha Isten mellett foglalunk állást, semmit sem veszíthetünk, de mindent megnyerhetünk,* ha ellene, legjobb esetben a szituáció közömbös, legrosszabb esetben elkárhozunk.

És magyar nyelvünk – amelyre, mint legilletékesebb bíróra, ha nem is mai beszédemben, de életemben még remélem, sokáig fogok hivatkozni, erről beszél: életünket nem csupán megmenteni kell, meg is kell nyerni! E tét tekintetében Jézus önmagát helyezi az első helyre, az evangéliumot a máso-

dikra, de mi, unitárius keresztény követői nagyon jól tudjuk, miről van szó, a Jézus Atyjának ügyéről, Isten országáról.

És hogy ne a magyar nyelv teológiai alkalmatlansága álljon beszédem központjában és középontjában, hadd jegyezzem meg, hogy életveszély esetén a nemzetközileg elfogadott segélyjel, az S.O.S. angol szavakra épül /save our souls/. Ez a kéréssel azonban, amely annyiszor elhangzott és elhangzik, ha valakinek az élete veszélybe kerül, a megmentés pillanatnyi igényét fejezi ki, de nem az egyetemes megváltás, a kollektív üdvözülés reménységét.

Ezzel szemben relevánsabbnak tartom azt a népi vallásosságból átvett nyelvi klisé, amelyet szemtelenebb atyámfiai, ha adomázkodhatnánkuk van, nyílt (vagy ős-Kajánsággal) – Ady/ így hoznak az egyház hivatalos képviselőjének tudomására: „Tiszteletes, tudja maga jól hogy minden vallás jó vallás, csak a kárvallás rossz vallás”. Igen, Atyámfia, éppen arról van szó e prédikációban, amit Te jobban tudsz nálam, és jobban tudsz minden tekintélyelvű hivatalosságnál: ti. hogy minden(t) lehet életünkben, de kárt vallani semmilyen tekintetben nem érdemes. És hadd tegyem ehhez hozzá azt, amit talán Te felejtettél el a Kátéból, vagy meg sem értettél igazán annak idején, hogy *Jézusról ilyen értelemben valljuk, hogy ő a mi szabadítónk*. Egyelőre csupa kisbetűvel, még akkor is, ha a Jézusban való hitet hitvallásunk tételesen is tartalmazza. *Ildomos tehát Jézusra figyelnie, hallgatnia annak, aki az ő követőjének vallja magát keresztény mivoltában*.

Valamennyien, vagy majdnem mindannyian tudjátok Testvéreim, hogy vannak ún. költői kérdések is. *A költői kérdés olyan természetű, hogy nem vár kimondott választ, ezt hallgatólagosan már tartalmazza*. Távoll állok tőlem, hogy költőiséggel vádoljam Jézust, bár Ady Endre „költők költőjének, mindhalálig gyermeknek” nevezi, de Jézus mindenképpen költői lelkületű lehetett. A felolvasott bibliai rész két verse mindenképpen erre utal. Hogy lényegében egy kérdésről van szó, és ezt az „avagy” választó/kötőszó valószínűsíti, azt a Károlyi-fordítással igazolom. *„Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall? Avagy mit adhat az ember váltságul az ő lelkéért?”* (Mk 8, 36–37).

Az „avagy” szócskán kívül a lehetséges válasz is egybefoglalja e két kérdést: „semmit”, az égvilágon semmit! Az ember csak a „semmit” adhatná váltságul az ő lelkéért, ha elvesztette vagy Uram bocsá, eladta volna azt.

Jézus sohasem engedett a kísértésnek, nemhogy a Kísértőnek, de az európai kultúrtörténelem hemzsege az újabb kori mítoszoktól, illetve tanmeséktől (Goethe Faust), amelyekben az ember, a teremtmény eladja lelkét Teremtője ősellenségének. Akár a hatalom, akár a szerelem, akár a halhatatlanság az alku tárgya e „sztorik”-ban az a közös, hogy az ellenérték, ellentét a földi boldogság, illetve a túlvilági üdvösség vagy elkárhozás. A képzeletbeli ördög, sátán, a rossz és gyarlóságunk megtestesítője – a Bibliából tudjuk –, régóta és mindig „az ajtónk előtt áll és reánk van vágyódá-

sa”, de vajon van-e bennünk még mindig élően ható, regresszív génje, mémje (kulturális gén) az elkárhozásnak, és él-e bennünk természetes emberi éhség, *keresztény értéktudat a megváltásra, az üdvözülésre?* Azon az önvallomáson túl, hogy magam is szeretnék üdvösségre jutni, úgy érzem ez korunk legfontosabb keresztény találós kérdése, vagy legalábbis keresztretjtvénye.

Jézus kereszthalálának megváltói értelmezésétől az egyéni és közösségi üdvtervek széles skáláján át, úgy érzem, úgy a kérdés, mint a felelet örökre nyitott marad. De ha a lét nyitott, se kérdés, se válasz nem lehet abszurd. A dilemmát nem kell mindenáron meg- és feloldani, elég érzékelni.

És hadd valljam be végül, hogy mai beszédem kísértetiesen kísérlet, valójában esszé. Az ULOSZ (Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége) rőtta ki ezt az egyáltalán nem kellemetlen feladatot tagjaira, s mert itt helyben, évek óta közösen írjuk a prédikációt, arra kérnék, hogy *névtelenül, de nem személytelenül reflektáljatok az üdvösség kérdésére*. Boldog leszek, ha a személyiségvédelmi eljárások legteljesebb tiszteletben tartásával, írott szavaitokat beszédemhez mellékelhetem.

Élvégre, mivégre és addig is, reménykedjünk abban, hogy *nem az élet az evangélium illusztrációja, hanem az utóbbi az egyetemes örök életé*. Ámen.

Szász Ferenc brassói lelkész
A beszédpályázaton II. díjat nyert

FELHÍVÁS

Szeretettel várjuk
megújult, megszépült könyvesboltunkba,
melyet

2004. március 30-án

nyitottunk meg
a nagyközönség számára.

Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt
1054 Budapest, Alkotmány utca 12.

Kelemen Attila
ügyvez. ig.

Gergely Felicián
mentor

EMLÉKEZZÜNK!

Dr. Szabó Pál Endre (1920–2004)

Dr. Szabó Pál – ny. egyetemi tanár, az Erdélyi Unitárius Egyház főgondnoka Székelyudvarhelyen, 1920. június 29-én született, egy olyan családban, ahol naponta nyolcan ültek asztalhoz. Édesapja állami tisztviselő volt, de korán elhunyt. Elemi iskoláit Dicsőszentmártonban, középiskolai tanulmányait a székelykeresztúri unitárius kollégiumban végezte. 1939-ben érettségizik, majd beiratkozik a kolozsvári, akkor még Ferdinánd Egyetem jogi karára. Miután Magyarország is belekeveredett a háborúba, önként bevonul, bár amúgy is sorköteles lett volna. 1944-ben megsebesül, majd visszavonuláskor amerikai fogságba esik. Bad Kissingenbe viszik, ahol találkozik későbbi hitvestársával. Itt ebben a kis német városkában éri őket a háború vége. 1946-ban hazatértük után, folytatja jogi tanulmányait, majd 1948-ban megszerzi a doktori címet.

1949-ben hazaküldik az akkor már Bolyai Egyetemen oktató szegedi vendégprofesszorokat, akik a bécsi döntés után mentek Kolozsvárra tanítani, helyükbe a frissen végzettek közül vették fel a legjobbkat. Így került **tanársegédként az egyetemre**, ahonnan csak 1985-ben megy nyugdíjba. **Nemzetközi magánjogot** adott elő, a tanítványai szerint már akkor is európai szinten.

Sikeresebb előadó tanára volt az egyetemnek, de professzor már nem lehetett, mert hogy ezt a címet elérje el kellett volna adnia a lelkét, tudjuk jól kinek! Talán azért sikerült kibújni ezen elkötelezés alól, mert az összes jogvégzett titkosszolgálatist tanította, és talán ezért nem kényszerítették ilyen tevékenységre, mert akkor lehet, hogy őket kellett volna megfigyelje.

1949-ben megházasodik, és egy évre rá megszületik életének két drága kincse **Melánia** és **Márta**. A szülést követően az édesanya gyermekágyi lázba esik, mely betegségből nem sokan épültek fel, de Ő csodával határos módon, de főleg az édesapa, vagyis dr. Szabó Pál odaadó gondoskodásának köszönhetően marad csak életben, aki mindenben a család mellé áll, főz, mos, vasal, közben tanít, miközben Damoklesz kardjaként leselkedik mindenkire, rá is és az egész társadalomra a sztalinista terror.

Negyvenöt év egyetemi oktatói pályája során sokan fordultak hozzá segítségért, de senki nem ment el tőle üres kézzel. Egyik jó barátja így jellemezte: „Pali olyan, mint mindenki karácsonyfája!” Mindenkin segített, de magának soha nem kért semmit.

Dr. Szabó Pál szigorú volt önmagával szemben de gyermekeivel szemben is a mércét a legmagasabbra állította, azt megugrani nem erény volt, hanem kötelesség. Soha nem dicsérte őket, de szerető elismerését éreztetni tudta. Mások gyengeségével és emberi tökéletlenségével szemben megértő, mindig józan, mindig megfontolt, bölcs, sztoikus nyugalommal elmélkedő, emelkedett szellemű ember volt.

Nyugdíjba vonulása után **jogi ügyekben segítette az Kolozsvári Unitárius Egyháznak**, majd dr. Erdő János későbbi püspök felkérésére elvállalta az **Erdélyi Unitárius Egyház főgondnoki tisztségét**, amelyet 1994-ig töltött be.

Dr. Szabó Pál türelemmel kísérte végig hitvestársa betegeskedését, és nyugdíjas éveit csakis az ő ápolásának szentelte. 2002-ben kiderült halálos betegsége, ami magával hozta szenvedéseinek hosszú sorozatát. Hosszan, türelmesen tűrő ember volt, élete végét sejtető jeleket is ugyanazzal a bölcs beletörődéssel fogadta, mint ahogyan élt. Szótlan beteg volt, környezetét nem terhelte sem testi, sem lelki szenvedésekkel. Amikor leánya – akinél élete végén úgy lelki, mint testi enyhülést kapott – elment otthonról, mindig megkérdezte tőle, mit kíván, mit hozzon neki? A kérdésre a válasz hozzá méltóan spontán volt és egyszerű: egészséget! Aztán már ez a rituálé oda módosult, hogy: „mit hozzak neked? – hangzott el a kérdés – csak azt ne mondd, hogy egészséget, mert azt nem tudok, és a szívem megszakad.”

A bölcs válasz így hangzott: „Márpedig, aminek el kell jönni azt el, kell fogadni” – ez volt az egyetlen olyan beszélgetése, lányával, ami arra utal, hogy tisztában volt azzal, hogy közel a vég. Soha nem kért magának semmit. Ki kellett találni, hogy mi okoz könnyebbé neki. Faggatni kellett, hogy mivel tudnának neki és rajta segíteni. Nagyívű gondolkodó volt, aki tudta, hogy ha az egészségét visszakapnia lehetetlen, számára már semmi más nem fontos.

A kórházban is mindenki a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott arról a méltóságról, és tartásról, ahogy a szenvedéseit viselte. Az ápolónők kedvence volt, megkönnyezték, amikor elment. Utolsó napjaiban is, amikor már gyötrelmes volt minden óra, méltósággal viselte a rettenetes fájdalmat, udvariasan szólt, türelmetlen szó, káromlás, sóhaj, jajgatás, nem hagyta el ajkát. A legnagyobb kín sem tudta kivetkőztetni emberi méltóságából. Azt kell mondanom, hogy a méltóság és az erkölcsi tartás volt lényének legiava. Reménykedünk abban, hogy abból a rettenetes állapotból, melyet utolsó óráiban átélt, azt nem tiszta tudattal élte át, mert azt nem érdemelte volna. Végül egy morfiuminjekció után, amikor leánya még letörölte homlokáról a verejtéket és eltávozott haza beteg édesanyjához, a hajnali órákban dr. Szabó Pál egyetemi tanár, az Unitárius Egyház volt főgondnoka, szerető hitvestárs és édesapja a legnagyobb méltósággal visszaadta lelkét Teremtőjének!

Isten veled, Kedves Pali bácsi! Emléked legyen áldott!

**Dr. Szabó Melánia elmondása után lejegyezte
Rázmány Csaba püspök**

A vallásosságról és a templombajjárásról

Gondolatok a Times folyóirat *Ó, Atyánk, hol vagy?* c. cikkéről

c. cikkének olvasása kapcsán

Az Unitárius Élet 2003. szept.–októberi számában megjelent a Times angol folyóirat *Ó, Atyánk, hol vagy?* c. cikkéről egy rövid ismertetés, amelynek az a fő kérdése, hogy mennyire vallásosak az egyes európai országokban élő emberek? A cikknek 2 db megszívlelendő kulcsmondata van:

1. *A kereszténység kisebbségi vallássá válik Európában, a templomok kiüresednek.* (Mert egyre kevesebben tartják magukat valamely valláshoz, vagy egyházhoz tartozónak).

Magyarország 57,9%-os arányával valahol középtájon helyezkedik el, a 90% feletti Románia, Görögország, Lengyelország, Portugália, Írország és Dánia, valamint a 33,6%-os Csehország és a 24,9%-os Észtország között.

2. A másik kulcsmondat: *Az egyházban, de nem a templomban.* (Vagyis, hogy az emberek bár vallásosnak tartják magukat, mégis nagyon kevesen járnak templomba.) Magyarországon például a templomba járók aránya: 17,8%, ami szerintem döntően a katolikusok köréből adódik. A protestánsok és különösen az unitáriusok körében tapasztalataim szerint ez az arány, még ennél az átlagnál is alacsonyabb.

Úgy vélem, hogy ez egy olyan kérdés, amely mellett nem lehet szó nélkül elmenni. Érdemes róla egy kis eszmecserét folytatni. Ismerjük az ezzel kapcsolatos sztereotípiákat. Pl. „a 40 éves kommunista uralom vallás- és egyházellenessége és a materialista világnézet erőszakos terjesztése megtette a magáét.” A másik véglet: „az emberek nagyon elfoglaltak. Munkaidőn kívül is sokat dolgoznak: barkácsolnak, kiskertet művelnek, építkeznek, nem érnek rá templomba járni”. „Valaki hiheti és tisztelheti az Istent úgy is, ha állandóan nem templom padjait koptatja.”

Minden effajta magyarázkodásban van valami igazság, de azt hiszem nagy baj lenne a vallással és az egyházzal szemben ma megmutatkozó közömbösséget, (sőt nem túlzás: elfordulást!), külső tényezőkkel magyarázni. Nézzük meg a másik oldalt is. A modern világban az egyház véglegesen elvesztette az emberek lelki, érzelmi, erkölcsi életére gyakorolt meghatározó befolyását, ha úgy tetszik szellemi monopolhelyzetét. Olyan új, erőszakosan nyomuló médiák (rádió- és tévécsatornák, színes magazinok, internet böngészési és szórakozási for-

mák pl. popkoncertek, diszkók) jelentek meg, amelyek maguknak követelik az emberek gondolkodásmódja, érzelm- és ízlésvilága feletti kizárólagos uralmat.

Amióta ezek a médiák léteznek, ez a törekvés állandóan és egyre erőszakosabban érvényesül náluk. A baj csak az, hogy ameddig ezek a médiák 50 évvel ezelőtt még a keresztény és polgári világnézet talaján álltak, addig ma már nemcsak Kelet-, hanem Nyugat-Európában is szemben állnak a hagyományos értékrend képviselőivel. Nem a polgári értékeket terjesztik (pl. szép családi történeteket adnak, mint annak idején az Onedin család stb.), hanem ellenkezőleg – azokat rombolják. Az emberi szellem, akarat, cselekvés felszabadítását hirdetik az úgymond: túlzottan konzervatív, normatív előírásokon alapuló magatartásformákkal szemben. „Szabadulj fel, legyél laza, sőt gátlástalan, meglátod milyen jó érzés az, ha rád semmi szabály sem lesz érvényes. Ha mégis vannak még gátlásaid, erkölcsi skrupulusaid, akkor szedjél be egy kevés speedet, vagy marihuánát és meglátod, hogy mennyivel feldobottabb leszel” – mondják, üvöltik, szuggerálják.

Mi, ősi hitünk szép hagyományai szerint élő, gondolkodó és cselekvő emberek vagyunk, akik töretlenül hiszünk hitünk igazságát, lelki megnyugvást és boldogságot adó mindenekfeletti erejében. Vajon amikor egyesek tévelygéseit, megbotránkoztató ballépéseit bíráljuk, mindig belegondolunk-e abba, hogy milyen nehéz a mai zűrzavaros világban megfelelő fogódzkodókat és eligazodási pontokat találniuk azoknak az embereknek, akik az elmúlt évtizedekben hit és megfelelő vallás-erkölcsi nevelés nélkül nőttek fel, és most rájuk zúdul a modern kor ezen talmi ragyogása, megannyi erkölcsi kihívása. Azt hiszem, hogy nem! Legálábbis én nem tudok róla. Igaz, hogy egyes egyházakban már jó két évtizede szoktak beatmiséket rendezni, a fiatalokat lelkigyakorlati táborokba hívni, de mindez kevés. Valamennyi történelmi egyháznak szomorúan kell regisztrálnia, hogy híveinek egyre nagyobb részét szippantják el a különböző harsány eszközökkel (nagy parádés felvonulásokkal, ajándéktárgyak osztogatásával) operáló szekták. Őszintén szólva én nem értek egyet azzal, hogy a harsányságra hasonló cirkuszi

mutatványokkal, pl. dobveréssel, gitározással kel-
lene válaszolni. Ez nem a mi ízlésünk szerint való
dolog. De azért tudnunk kell, hogy e mögött a **lé-
nyeg a személyes megszólításban van.**

Szoktuk-e mi megszólítani az embereket? Tu-
dunk-e olyat mondani nekik, amiért érdemes ránk
figyelniük? Bennünket – a mi hitelveinket, erköl-
csi alapértékeinket és érveinket – meghallgatniuk.
**Mert mindannyian felelősök vagyunk egy-
másért. Ne hagyjuk, ne nézzük szótlanul,
hogy társadalmunk kettészakadjon. Az üdvö-
zülésre kiválasztott jókra, és azokra akikről
végleg lemondtunk, mert nem akarják elhin-
ni, hogy sokkal jobb és szebb hittel élni, és
így részesülnek a megvilágosodás emberjob-
bító, megújító erejéből.** Ajánljuk fel nekik min-
dennap azt a segítő jobbot, amelynek révén mie-
lőbb kiemelkedhetnek abból a szellemi, tudati,
lelki zűrzavar állapotából, amely reménytelenül
emberi tragédiákhoz, vagy kisikláshoz fog vezetni.
Ezek az emberek azok, akik a „modernség” és „fel-
világosultság” örve alatt minden, tőlünk idegen
szokásnak, talmi ragyogásnak, olcsó trükknek be-
dőlnek, ezeket majmolják és ezzel könnyen vásár-
ra viszik törékeny kis életüket, amely menthet-
lenül különböző tragédiákba torkollik. A mai
emberi tragédiáknak nagy része arra vezethető
vissza, hogy **az emberek többségének nagyon
rossz a konfliktustűrő – kezelő és – megoldó
képesége.** Ez pedig általában a lelkiekben való
szegénységre, hitben való gyengeségre vezethető
vissza. **A keresztény ember tudja, hogy ő a jó
Isten kiválasztottja, édes gyermeke, akivel az
Atyának tervei, céljai vannak és neki ezt a
nemes küldetést teljesítenie kell.** Élete ezzel a
küldetéstudattal kap igaz tartalmat, értelmet. Azt
is tudja, hogy a mindennapi megpróbáltatások, a
nehézségek az élet természetes velejárói. Nem épít
légvárat. De tudja azt is, hogy az Isten a Gon-
doskodó Atya, ha sokszor próbára is teszi gyerme-
két, azért végleg sohasem feledkezik el róla. Nincs
tehát ok a pánikba esésre. Sohasem kerülhetek
olyan nehéz helyzetbe, amelynél előbb-utóbb ne
jönne egy új reménysugár, amely megvilágítja a
kivezető utat.

A templomlátogatással kapcsolatban nagy fele-
lősség hárul a lelkészekre. A protestáns egyházak-
ban a hitélet eddig elsősorban a vasárnapi isten-
tiszteletekre koncentrálódott. A liturgiának
megvannak a maga hagyományos formái. Felolva-
sunk egy idézetet a textusból, és lényegében aköré
csoportosítjuk a prédikációt. Nem mindegy az

azonban, hogy milyen témát választunk prédikáci-
ónk alapigéjéül. A prédikáció csak akkor lehet
sikeres, ha megfelelő rezonanciára, egyetértő befo-
gadásra lel a hívek gondolataiban is. Régen a falu
lelkésze volt a közösség filozófiailag legfelkészül-
tebb tagja. Ma ez a városi – főleg pedig a fővárosi
gyülekezetekben – a dolog természeténél fogva ko-
rántsem ilyen egyértelmű. Vannak ugyanis olyan
magas műveltségű értelmiségiek, akik úgy gondol-
ják, hogy az ő filozófiai felkészültségük mellett egy
adott lelkész már nem sok újat tud mondani. Ezért
olyan alacsony, főleg a magasan képzett értelmisé-
giek körében a templombajárás. A prédikáció sike-
re tehát azon múlik, hogy a befogadó hívő úgy ér-
zi-e, hogy valóban valami lelki táplálékot kapott-e
általa, hogy szellemileg valamivel gazdagabb
lett-e utána, vagy csak valami olyan nem elég le-
tisztult, nem egyértelmű, logikai levezetésű esz-
mefuttatást kellett végighallgasson, amely alatt
jobb híján elkalandoztak a gondolatai. **A prédiká-
ciónak tehát varázsa kell legyen.** A varázs ab-
ból áll, hogy ameddig egyetértéssel tudom követni
és el tudom fogadni a lelkész gondolatmenetét, ad-
dig ez él és létezik. De amint az én személyes ta-
pasztalataimmal és meggyőződésemmel valami-
lyen formában szembekerül, szétpukkan, mint egy
szappanbuborék. És bár én ott vagyok a templom-
ban, gondolataim már egészen másfelé kalandoz-
nak. A varázslat megszűnt létezni. A papokat, lel-
készeket ősidőktől fogva nem véletlenül szokták
különleges tehetséggel, varázserővel rendelkező
embereknek tartani. **A jó istentisztelet egy kü-
lönleges esemény, egy jó értelemben vett má-
gia, amely során csodák történhetnek (pl. új
megvilágosodások, felismerések tanúi lehe-
tünk), vagy ahol porba omolhat egy szent
gondolat is.**

Sokan szemrehányóan vetik fel, hogy híveink
nagy részt csak „sátoros ünnepeken” (pl. húsvét-
kor, pünkösdkor, majd az őszi hálaadás, aztán a
reformáció emléknapiján, illetve karácsonykor, új-
évkor) mennek el a templomba istentiszteletre. Én
nem osztom ezt a nézetet. Sőt ez a tény csak me-
gerősíti bennem azt a felismerést, hogy ez a prédi-
kációk megítélésével kapcsolatos gondokra vezet-
hető vissza. Miért jönnek el ilyen alkalmakkor a
magasan képzett értelmiségiek is? Azért, mert
ezeknek az ünnepeknek a filozófiája, jelképrend-
szere teljesen világos, egyértelmű. Ezeket nem le-
het félreérteni, félremagyarázni. Ezekben egysé-
ges a közösség megítélése és gondolkodása. Ezért
van emelkedettsége ezeknek az ünnepeknek.

Mi következik mindebből?

Elsősorban az, hogyha „versenyképesek” akarunk maradni a többi felekezettel, és a mi értékrendünkkel szembe nyomuló médiákkal is, akkor sokkal jobban fel kell készülni az egyes prédikációkra, és **valóban az élet olyan égető kérdéseire választ adni tudó elmélkedéseket kell tartani**, amely után a hívek úgy érzik: megfelelő „szellemi muníciót” kaptak az élet nehézségeinek elviseléséhez, az előttük tornyosuló feladatok megoldásához, szorongásaik feloldásához, hogy hitükben sokkal jobban megerősödve jönnek ki a templomból, mint amikor oda bementek, mert ott új szellemi és fizikai erőforrásokra leltek. **Ha ezt a csodát meg tudjuk minden héten ismételni, akkor templomaink látogatottsága nőni fog, és egyre többen fogják úgy érezni, hogy sokkal többet nyertem ott, mintha egy órával többet főztem, vagy barkácsoltam volna ott-hon.**

Különösen a mi **szórványterületeinken** nagyon fontos, hogy **legalább kéthavonta legyen rendszeres istentisztelet**, hogy a hívekkel való kontaktus folyamatos legyen. Tarthatatlan, hogy egyes helyeken csak húsvétkor és karácsonykor kerül sor istentiszteletekre! A rendszeres hitélet hiányában már eddig is nagyon sok jó hívünket csábították át más protestáns társegyházak. Tudnék erre néhány példát felhozni. Akik már annyira odaszoktak, hogy nem is lehet őket többet visszavárni miközénk.

Egyébként nyugaton szerzett tapasztalataim alapján azt szeretném hangsúlyozni, hogy nálunk is egyre inkább **fel kell készülnünk a hitéletnek az eddigiektől alapvetően eltérő formái, szokásai bevezetésére, alkalmazására**. Ennek lényege, hogy **a hitéletnek nem a vasárnapi istentiszteletre való járás az egyetlen és legfőbb megnyilvánulási formája**. A 2003. év elején jártam Izlandon, ebben a távoli kis országban, amely a közfelfogással szemben közelről sem annyira rideg és barátságatlan, mint amire magas északi fekvése miatt gondolnánk. Fővárosa Reykjavík pedig a nálunk forgalomban lévő fényképekkel ellentétben nem is egy kis halászkikötő, hanem egy elég nagy város. A város központi részén egy kisebb domb emelkedik. Azon egy óriási evangélikus székesegyház áll, ami tiszta betonból épült. A II. világháború után kezdték építeni a város legmagasabb pontján. 30 éven át épült és úgy néz ki, mint egy merőlegesen felállított, delta szárnyú óriás repülőgép.

Óriás tornyának felső része háromszögletű nyílások függőleges bordázatából áll, amelyeken esztétiként smaragdzöld fények villognak. Nagyon hasonlít a New York-i PANAM légitársaság székházának tornyához. A templom belülről óriási, 3 hajós, 2 oldalt oszlopsoros. Legalább 2500 ember fér el benne. Két delta alakú oldalrészben kiszolgálóhelyiségek vannak. Bal oldalán pl., legnagyobb meglepetésemre, egy mosdókomplexum van. Vele szemben ajándékbolt és kávézó. Jobb oldalán egy egyházi könyvesbolt, ill. egy klubterem. A helyiek tájékoztatása szerint a vasárnapi istentiszteleten jó ha 50-60 hívő fordul meg az óriási templomban, amire az egész ország és a főváros olyan büszke, és természetesen Izland lakosságának 90%-át kitevő evangélikusok is. Évente azonban van néhány, 2-3 napig tartó vallásos rendezvényük a templomban, ill. a körülötte lévő dombon és az utcákban, ahol fél Reykjavík jelen van, és mozdulni is alig lehet. Ilyenkor megmutatják, hogy ők milyen erősek. Egyébként nagyon fejlett a könyvkiadásuk, a gyerekekkel való foglalkozásuk, és az idősek szociális ellátása. Azért tartottam ezt fontosnak elmondani e téma kapcsán, hogy valószínűleg nekünk is erre a „hitéleti modellre” kell berendezkednünk. Nem igaz az, hogy csak a popkoncertek vonzzák a tömegeket, és csak a popsztárok lehetnek a „közönség apostolai”. A megfelelően előkészített, **gazdag tartalmú vallásos rendezvények is nagy tömegeket tudnak vonzani**. Gondoljunk pl. az unitárius világtalálkozókra Szejkefűrdőn. Vagy más kis egyházak hasonló rendezvényeire hazánkban. Jól emlékezhetünk arra, hogy néhány éve a baptisták, majd a jehovisták is meg tudták tölteni közönséggel az egész Népstadiont, vagy a Budapest Sportszertornyot. Intézményrendszerünket úgy kell kiépítenünk, továbbfejlesztelnünk, hogy egyrészt a **különböző rétegszervezetek pl. nőszövetség, értelmiségiek szövetsége, alkotók társasága révén minél több hívünkkel kerüljünk állandó aktív kapcsolatba**. Fejlesztelnünk kell **könyvkiadásunkat**, lapkiadásunkat. Létre kell hoznunk egy **videóműhelyt**, amely videokazettákat készít hitoktatási, felnőttképzési célokra egyaránt. Megtisztelő kötelességünk, hogy **a szellemi élet, a tudatformálás minél több területén állandó, aktív jelenlétet biztosítsunk egyházunknak**, hogy a nyugati példák alapján mi is minél jobban meg tudjunk felelni a modern kor új kihívásainak.

Spanyolországban is lennének unitáriusok

De ott még ma sem lehet Szervét tanait

„bevett vallásként” követni

Az alábbi beszélgetés Jaume de Marcossal, a Spanyol Unitárius Univerzalista Társulat (SUUE) elnökével készült nem sokkal a spanyolországi Szervét-megemlékezést követően.

Jaume, milyen utat jártál be, amíg eljutottál az unitárius-univerzalizmusig?

Ifjúkoromban távolodtam el a katolikus egyháztól, s folyamatosan kerestem egy olyan vallási közösséget, ahol választ találok kérdéseimre, kételyeimre, és szabadon kereshetem az igazságot.

1989-ben teljesen véletlenül találtam egy ismertetőt az unitarizmusról az Encyclopaedia Britannicában. Ezt követően kiderítettem az UUA bostoni és az angol unitáriusok londoni címét, s mindkét helyről bőséges információval láttak el. Örömmel tapasztaltam, hogy az unitarizmus elvei tökéletesen megfelelnek az én elvárásaimnak. A továbbiakban részt vettem az EUU féléves összejövetelén Európa különböző városaiban, s elkezdtem gondolkodni a lehetőségen, hogy egy hasonló mozgalmat indítok hazánkban is.

Hány közösség létezik ma Spanyolországban, hogyan szerveződnek, milyen sikerek, kudarcok jellemzik életüket?

2000-ben négy személlyel megalakítottuk Barcelonában az **Első Spanyolországi Unitárius Univerzalista Kongregációt**, s elindítottuk a hivatalos bejegyzési eljárást. Azóta – hála a világhálón működő levelezős listánknak – Madridban újabb egyházközség alakult, s ország-szerte vannak követőink. *Jelenleg kétévente tartunk istentiszteleteket Barcelonában és Madridban.*

Sikerrel veszünk részt a legkülönbözőbb programokban, mint például az ökümenikus és valláskö-

zi dialógus, melynek során elismertek bennünket, mint egy létező vallási tradíció örököseit és képviselőit. Így meghívtak minket a Szervét Mihály-megemlékezésekre is. Legnagyobb nehézségünk még mindig az aktív tagok alacsony száma, s így nincsenek meg a személyi feltételek a különböző projektek megindításához, melyekre egyébként lehetőségünk lenne. Továbbra sincsenek *saját épületeink, s nincs kapacitásunk egy kiadó vagy újság létrehozására.*

Úgy értesültem, hogy a spanyol állam nem ismer el benneteket mint vallási közösséget. Mi a jelenlegi helyzet?

A kormány valóban visszautasította bejegyzési kérelmünket azzal az indoklással, hogy egy közösség, amely nem rendelkezik dogmákkal, s az igazság szabad keresését vallja, az nem lehet vallási, legfeljebb humanista szervezet. Jelenleg más alternatívát keresünk, hogy sikerüljön jogi személyként elismertetni a Spanyol Unitárius Univerzalista Társulatot.

Milyen további terveid vannak?

Folytatjuk a munkát a spanyol unitáriusok elismertetése és számbeli gyarapodása érdekében, és segíteni fogjuk az unitárius eszmék terjedését az amerikai kontinens spanyolajkú országaiban. Ami saját személyemet illeti, rövidesen megszerzem a barcelonai egyetemen a vallástudományi mester fokozatot.

Hogy zajlottak a Szervét-megemlékezések?

A Szervét Mihály halálára emlékező előadásokat komolyan fenyegették az aragón kormány pénzügyi nehézségei, de végül sikerült egy limitált programot megvalósítani. Ez egy nagyon fontos pillanat volt annak érdekében, hogy el- és megismerjék Szervétet mint teológust, misztikust, a valóság- és lelkiismereti szabadság védelmezőjét.

(Tudományos munkássága már korábban is ismert volt.)

Reméljük, hogy ezek az események új lendületet adtak a Szervét személye és az unitárius tradíció iránti érdeklődésnek, különösen értelmiségi és egyetemi körökben.

**Lejegyezte:
Csesznegi Miklós**

Unitárius szórványok 1949-ben

Széljegyzetek Sipos Emőke Villó:

A magyarországi unitáriusok földrajzi elhelyezkedése az 1949-es népszámlálás tükrében című szakdolgozatához

Lapunk egy régi adósságát kell törlesztenem, amikor kedves és fáradhatatlan fiatal hitoktatónk, **Sipos Emőke Villó** szakdolgozatának lényegi mondanivalóját próbálom néhány méltató sor kíséretében közreadni. Egy olyan nagyon információgazdag anyagról van szó, amely egész unitárius közösségünket közelről érintheti, érdekelheti.

Köztudomású, hogy a kommunista hatalomátvétel időszakában, 1949-ben volt az utolsó olyan hazai népszámlálás, amelynek során még a lakosság vallási hovatartozását is számba vették. A 2001. évi hasonló népszámlálás részletes adatai még nem ismertek. Az egyes megyék vallási adatait csak 2004 nyarán publikálják. Ekkor lesz igazán összemérhető, hogy az unitárius hívek területi elhelyezkedésében milyen változások következtek be az elmúlt 50 évben. Úgy érzem azonban, hogy **a missziós munkához, az unitárius hívek felkutatásához, szórványgyülekezetekbe való rendezéséhez már ez az összeállítás is nagyon jó támpontot adhat.**

Az unitárius hívek megyénkénti megoszlása

A könnyebb áttekinthetőség érdekében a megyék helyzetének bemutatásánál haladjunk Ny-ról K-re.

Vas megyében 22 településen éltek unitáriusok. Összesen 75 fő. Közülük Szombathelyen 28 fő. Kőszegen 14 fő.

Zala megyében is 22 településen éltek unitáriusok, összesen 77-en. Ezek közül Zalaegerszegen 21 fő, Bázakerettyén 15-en, Nagykanizsán pedig 13-an.

Győr-Sopron megyében 30 településen voltak unitáriusok. Összesen **153-an**. Ezek közül Győrben 64 fő, Levél községben (Hegyeshalom mellett) 25 fő, Sopronban 19, Mosonmagyaróvár pedig 11 fő.

Komárom-Esztergom megyében 30 településen **223 fős unitárius közösség élt**. *A legnagyobb lélekszámú az egész Dunántúlon*. Viszont ebben a megyében mind a mai napig egyetlen településben sem alakult egyházközségünk. Nagyszégyen az elődökre nézve!

Tatabányán 50, Dorogon 30, Oroszlányban 28, Tokodon 25, Esztergomban 15, Nyergesújfalun pedig 12 fő vallotta magát unitáriusnak. A települések megoszlásából egyértelmű, hogy főleg a bányavidékek voltak erőteljesen képviselve.

Fejér megyében 18 településen éltek unitáriusok. Összesen **175-en**. Ezek közül Székesfehérvárott 33 fő, Etyeken 14 fő. Sajnos a polgárdi gyülekezetéről nem áll adat rendelkezésre, mert ennek a járásnak az adatai elvesztek. Tudjuk viszont, hogy 12 településen csak 1-1 unitárius élt. Így nem nehéz kikalkulálni, hogy a polgárdi gyülekezet olyan 90-100 fős lehetett, hiszen itt sokáig önálló egyházközségünk is működött.

Veszprém megyében 24 településen éltek unitáriusok. Összesen **138-an**. A legtöbben Pápán 20 fő, és Várpalotán 15 fő.

Tolna megyében 51 településen laktak unitáriusok. Összesen: **166 fő**. Legtöbben Gyönkön 15 fő. De 10 fő fölötti volt a számuk Dombóvárott, Bonyhádon és Szekszárdon.

Somogy megyében 49 településen éltek unitáriusok, összesen **162-en**. Kaposvárott 25 unitárius élt. 10 fő felett volt a számuk Gamáson és Ádándon.

Baranya megyében 56 településen laktak unitáriusok. Összesen **211 fő**. Ez a megye a Dunántúl 2. legnagyobb népességű unitárius megyéje. Ennek ellenére szomorú, hogy csak ennyien maradtak, hiszen a reformáció idején olyan sokan voltak. A leghíresebb prédikátorok némelyike innen került ki. Pécsen 84 fő unitárius élt. 10 fő felett volt a számuk Mohácson és Nagyhajmáson.

Az Alföld térségében:

Bács-Kiskun megyében – ami ugyan ekkor még nem létezett, csak Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye szétválásával keletkezett – 44 településen éltek unitáriusok, összesen **247-en**. Dunapatajon akkor még önálló egyházközség volt 61 fővel. Kecskeméten 45 fő, Kiskunhalason, Baján, Hajóson 15-15 fő unitárius élt.

Pest megyében 103 településen **666 fő** vallotta magát unitáriusnak. Budaörsön 62 fő, Vecsésen 42 fő, Budakeszin 31 fő, Törökbálinton 29 fő, Érden 23, Gyálon 22, Dunaharasztn 20 fő. Emlékszem még gyermekkoromban – amelyet Pesterzsé-

beten éltem le –, hogy akkortájt a lőrinci egyházközségnek még Vecsésen, Gyálon és Dunaharasztin is volt szórványgyülekezete. Pető tiszteletes úr vagy 6 helyen végzett szolgálatot. Azonkívül nekünk hittant oktatott. Ez volt az igazi lelkipásztori tevékenység. Sajnos az egyház későbbi vezetése teljesen komolytalanul kezelte, elsorvasztotta a mintegy kéttucatnyi, akkori szórványgyülekezetek számát Jóvátehetetlen hibát – ha nem bünt! – követtek el ezáltal. Így hagyták elporladni, felmorzsolódnai az egykor virágzó unitárius hitéletet a Duna–Tisza között.

Szolnok megyében 30 településen éltek unitáriusok, összesen **163-an**. A legtöbben Szolnokon 40-en, majd Mezőtúron 34-en. Kisújszálláson 17-en stb. Ezekkel se nagyon foglalkozott a későbbi egyházvezetés. Ezért zsugorodtunk, fogytunk állandóan.

Csongrád megyében összesen **634-en** vallották magukat unitáriusnak. Ez volt az ország legerősebb megyéje. Benne Hódmezővásárhely 440 főnyi unitáriusával a vidék legerősebb gyülekezete. Szegeden 110 fő, Szentesen 18 fő, Makón 12 fő unitárius élt.

Békés megyében 42 településen **568** unitárius hívó lakott. A legnagyobb volt a füzesgyarmati gyülekezet 156 fővel, de mindjárt utána következett Orosháza 143 fővel, mely utóbbi helyen szintén elhanyagolták a gyülekezet gondozását, ami így meg is szűnt. A missziós munka feladata a régi unitáriusok leszármazottainak újbóli felkutatása. Gyulán 49 fő, Békéscsabán 38 fő, Dévaványán 24 fő, Szarvason 18 fő volt található. Gyulán az utóbbi időben alakult szórványgyülekezet. De mi van Orosházával, Békéscsabával. Dévaványával és Szarvassal? Ezek is örökre a veszteséglistánkat szaporítják?

Hajdú-Bihar megyében 37 településen **307** unitárius élt. Ezek közül Debrecenben 173 fő, Hajdúszoboszlón 15 fő, Hencidán és Berettyóújfaluban 11-11 fő. Nagy fájdalom, hogy az egykor népes debreceni gyülekezetet a nem megfelelő lelkészi munka következtében szintén sikerült eléggé minimális létszámúra apasztani.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 61 településen élt mindösszesen **443** unitárius. Az Alföld térségében ez a 3. legnépesebb unitárius megye. Itt csak Kocsordon 251 fő unitárius élt, akik 1936 táján tértek át a református hitről az unitáriusra. Ez a gyülekezet ma is megvan és szépen virágzik. Jelentősebb számú unitárius élt még Nyíregyházán: 49 fő.

Észak-Magyarországon:

Nógrád megyében élt a legkevesebb unitárius. 26 településen mindössze 89 fő. Ezek közül Nagybátonyban 19 fő, Salgótarjánban pedig 17 fő.

Heves megyében 20 településen **114** unitárius lakott. A legtöbben Egerben 26 fő és Egercsehiben 22 fő.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 64 településen **223** unitárius lakott. A legtöbben Miskolcon 57 fő, Sátoraljaújhelyen 19 fő, Ózdon 14 fő.

Összességében 1949-ben hazánk mind a 19 megyéjében éltek unitáriusok. Az ország 3300 településéből 780-ban, ami azt jelenti, hogy *közel a települések egynegyedében*. A vidéken élő hívők összlétszáma 4840 fő volt. Valamivel több mint a 9449 főre tehető összes unitárius fele.

Budapest és az egyes kerületek unitáriusainak megoszlása kérdésével majd egy későbbi számban foglalkozunk.

Ez a rövidre fogott ismertetés is elég sok tanulsággal szolgálhat mára nézve. Büszkélkedésre semmi okunk. Ezek a számok elszomorítók, és egyben elgondolkoztatók. Az elmúlt évtizedek felelőtlen egyházi vezetésének mulasztásai vezettek oda, hogy egykor virágzó gyülekezetek elsorvadtak, eltűntek egyházunk térképéről. Híveink megfelelő lelki gondozás hiányában más egyházak kötelékébe sodródtak. De a félig tele pohár hasonlatával élve ezt optimista megközelítésben úgy is fel lehet fogni, hogy *lám még mennyi megoldandó feladat áll előttünk* annak érdekében, hogy *újra virágzóvá tegyük egyházunkat*. Én izgalommal tele várakozással várom a nyári részletesebb népszámlálási adatokat, aminek alapján kiderül, hogy miként is áll ma egyházi térképünk, és végre minden megyében beindulhat a régen várt **missziós munka**. Ennek révén remélem, hogy minden nagyobb lélekszámú megyében megalakulnak az **esperesi kerületek** és 1-1 vezető lelkész, illetve segédlelkészek közreműködésével ezekben *5-6 helyen is megindulhat a szórványgyülekezetek megalakítása, rendszeres hitéleti gondozása, színvonalas ellátása*.

Feladat lesz tehát bőven! Készüljünk fel rá testben és lélekben egyaránt.

Dr. Zoltán Zoltán

Bölöni Farkas Sándor Közgazdasági Alapítvány az erdélyi magyar közgazdászképzésért

A Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem mindig is szakmai és emberi kötelességének tartotta, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel hozzájáruljon a határainkon túli magyarság közgazdasági kultúrájának gazdagításához. Ennek megvalósítása érdekében a

Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem 1992-ben megalapította a Bölöni Farkas Sándor Közgazdasági Alapítványt.

Az Alapítványt kezdetektől a **Vállalatgazdaságtan Tanszék** gondozta. Biztosította az Alapítvány működéséhez szükséges infrastruktúrát (tárgyi és informatikai feltételeket). A kurátorok legaktívabb tagjai is a Tanszék munkatársai közül kerültek ki.

Az Alapítvány elsődleges tevékenységi területe: a *közgazdasági és a gazdaságtani oktatás*. Ezen belül az Alapítvány működése kiterjed még

- a határainkon túl élő magyar értelmiségiek posztgraduális képzésének szervezésére és támogatására,
- az elméleti és gyakorlati közgazdasági és gazdaságtani ismeretek gyarapítását célzó programok szervezésére és támogatására, valamint
- a széles értelemben vett közgazdasági érdeklődés igényeinek kielégítésére.

A Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetemet (BKE) az Egyetem Vállalat-gazdaságtan Tanszéke által egy tanéven keresztül szervezett továbbképzési program tapasztalatai ösztönözték az Alapítvány létrehozatalára. Az 1990/91. tanév programja két részből állt. Az első felében a *BKE oktatói és gazdasági szakemberek utaztak Kolozsvárra és Székelyudvarhelyre* minden hétvégén, ahol gazdasági területen dolgozó kollégáknak tartottak közgazdasági és gazdaságtani előadásokat. A program második fele egy *kéthetes, bentlakásos intenzív továbbképzési program* volt Budapesten, ahol az előadássorozatot látogató kollégák közül 60 fő vett részt. E program sikere, és a felmerülő igény készítette a BKE-t arra, hogy hasonló programokat szervezzen, és arra Alapítványt hozzon létre.

Az Alapítvány első programja egy *kétéves, nap-pali tagozatos posztgraduális képzés* megszervezése volt 1993–1995 között. Ennek keretében 23 romániai felsőfokú végzettséggel rendelkező hallgató szerzett gazdálkodási szakos diplomát a Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem Posztgraduális Karán. Az oktatási programban a BKE oktatói mellett felkért, külső szakemberek is részt vettek.

Az első program után az Alapítvány kuratóriuma úgy döntött, hogy a továbbiakban rövidebb posztgraduális szaktanfolyamok szervezését helyezi működése középpontjába. A kuratórium döntésére azért került sor, mert az időközben kiteljesedő mikrogazdasági változások a gyakorlat felől a rövidebb időtartamú programok iránti igényt határozottabban fogalmazták meg. Az első rövid időtartamú program keretében 1996/97-ben egy összesen héthetes (2+2+3 hét) posztgraduális gazdálkodástani szaktanfolyamot szerveztünk, amelyet összesen 23 fő fejezett be sikeresen. 1998-ban az előző programhoz hasonlóan egy hathetes (2+2+2 hét) szaktanfolyamot indítottunk, melyet 21 hallgató fejezett be, akik **Szlovákiából, Romániából és Ukrajnából vettek részt a programon**. Az 1999-ben lebonyolított kéthetes intenzív tanfolyamunk célja azon oktatók szakmai és nyelvi továbbképzése volt, akik a határon túli területeken, felsőfokú oktatási intézményekben közgazdasági jellegű tárgyakat tanítanak. *Az Alapítvány patronálja a kolozsvári közgazdászhallgatók szakmai táborait és számukra magyarországi tanulmánykörülatot szervezett.*

A szaktanfolyami képzési forma mellett az Alapítvány szakmai és anyagi támogatásban részesíti azon határon túli hallgatókat, akik közgazdaságtani és gazdálkodástani **Ph.D-programra** nyertek felvételt, és határozott szándékuk, hogy a határon túl részt vegyenek a felsőfokú közgazdaságtani, ill. gazdálkodástani oktatásban.

Annak érdekében, hogy a Ph.D-programra jelentkezők a felvételi vizsgán eredményesen szerepelhessenek, a Budapesti Közgazdaság-tudományi és Államigazgatási Egyetem Gazdálkodástani Ph.D-programjának Szakbizottsága a Bölöni Alapítvánnyal közösen *felkészítő tanfolyamot* szervezett a határainkon túli magyar jelentkezők számára.

Az Alapítvány 2000 májusában vállalta a **Torockón hagyományosan megrendezésre kerülő kolozsvári közgazdászhallgatók (KGK) táborának szakmai irányítását**, előadók meghívását „Államháztartás – Pénzügyek” témakörben. Az Alapítvány szakkönyvek vásárlásával gyarapította a KGK szerveződő könyvtárát. A diákok érdeklődésére való tekintettel, itt született meg a tábor folytatásának gondolata, mely egy magyarországi tanulmánykörút keretei között sikeresen megvalósult.

A 2001. év öröndetes eredménye volt a határon túli magyar nyelvű felsőfokú közgazdasági képzés beindulása egyrészt a **Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem** keretei között **Csíkszeredában**, másrészt **Révkomáromban** a Budapesti Közgazdaság-tudományi és Államigazgatási Egyetem székhelyen kívüli képzésén. Az Alapítvány fő feladatának tekinti a *határon túli magyar nyelvű közgazdászok képzését támogatását*. A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE) Csíkszeredai Karán folyó angol nyelvi képzés támogatása érdekében az Alapítvány és az International House (IH) mint szakmai tanácsadó, sikeres tárgyalásokat folytatott a Sapientia Alapítvány kuratóriumával az angolnyelv-tanítás színvonalának emelése érdekében. A Bell Iskolák Kft. 2000 kötetes angolnyelvkönyvekből álló könyvtárát az Alapítvány eljuttatta az EMTE csíkszeredai és kolozsvári karára.

Az EMTE csíkszeredai könyvtárának fejlesztése érdekében az Alapítvány összeállította a fontosabb gazdasági, társadalomtudományi folyóiratok listáját és ezek éves előfizetését is finanszírozta. A szóban forgó könyvtár könyvvállományának bővítéséhez színvonalas közgazdasági, jogi és szociológiai könyvek vásárlásával és könyvadományok gyűjtésével is hozzájárult.

2002 májusában az Alapítvány pályázatot írt ki *egy hónapos budapesti kutatói ösztöndíjra* határon túli oktatók számára. Az Alapítvány a pályázatot elnyert oktatók számára az általuk kutatott területen belül szakmai konzultációk megszervezését, számítógépes hozzáférhetőség biztosítását vállalta, valamint finanszírozta szállásukat, tömegközlekedésüket és 50 000 Ft. ösztöndíjban részesítette őket. A program sikeresen zárult, az oktatók a Budapesten töltött időt maximálisan kihasználták, mind a fellelhető szakirodalom ta-

nulmányozásában, mind szakmai kapcsolataik bővítése érdekében.

Az Alapítvány működésének operatív céljait és annak megvalósulását egy 10 fős Kuratórium határozza meg, ill. kíséri figyelemmel. Az Alapítvány tevékenységének megvalósulásáért a Kuratórium titkárai felelősek. Irányításukkal az operatív teendőket az Alapítvány programiroda vezetője látja el.

Az Alapítvány kuratóriumának *elnökei voltak: Chikán Attila majd Csák János.*

Az Alapítvány kuratóriumának jelenlegi és volt tagjai: Czako Erzsébet, Király Júlia, Kocsis Károly, Köllő János, Lantos Csaba, Lengyel László, Pálfi József, Szajkó Lóránt, Szász János, Veress József.

Az Alapítvány munkájával kapcsolatos operatív teendőket kezdetben Pálfi Ildikó látta el, majd Kiss Márta vette át tőle ezt a feladatot.

Kiss Márta
BKÁE, Budapest

Bandi András

GOLGOTÁNK

*Mikor az első szeg
a kereszt fájába
fájón behasított,
már mindenki tudta:
Tévedtek a bírák!
És a nép, az arcát
eltakarva, hátat fordított,
s remegve földre borult,
bár alig pár órája
„Feszítsd meg-et!” ordított.
Vak, sötét félelem
szállt alá a tájra.
Mindenkire remegett
ott fenn a Golgotán,
s Isten feláldozta
EMBERFIÁT
a hitnek oltárán.*

Tavaszi népszokások

Virágvasárnap

A Biblia elmondja, hogy Jézust utolsó útja Jeruzsálembe vezette. A nép örömujjongása közt vult be a városba, pálmaágakat, virágokat hintettek a lába elé. Innen a **virágvasárnap** elnevezés.

Hazánkban virágvasárnapi szokás volt a **kiszehajtás**. Néhány palóc faluban még az 1950-es években élt a szokás. Lényege: egy nő ruhába öltöztetett szalmababut körülhordtak, majd elpusztították, vízbe dobták, vagy elégették. Szomszédaink ezt a babut egyaránt tekinthették a halál vagy a tél megszemélyesítésének. Hazánkban szintén mágikus rítusnak tartották a kiszehajtást, a hozzá fűződő ének azonban inkább tréfás jellegű, s arra utal, hogy **vége a böjtnek**, kiviszik a böjti ételeket, és behozzák újra a zsíros ételeket, a sonkát: „Haj, ki kiszé, haj! Jöjj be, sódar, jöjj!”.

A Nyitra-vidéki magyar falvakban a kiszé hajtása után következett a **villőzés**. A leányok feldíszített fűzfaágakkal jártak házról házra, itt tehát a szokás közvetetten a tél kivitelére, a tavasz behozatalára is utalt.

Húsvét

Húsvét két legnépszerűbb szokása az **öntözés és a tojásfestés**. Mindkét szokást falu és város a mai napig gyakorolja, népszerűségük nem látszik csökkenni. A különbség az, hogy míg régen a kútból húzott vízzel öntötték le a leányokat, ma már falun is szagos vízzel locsolnak. A locsolás helyett néhány észak- és nyugat-magyarországi faluban húsvétkor **vesszőzést** találunk. A locsolás és a vesszőzés egyaránt a **jelképes termékenyítést** és a rituális megtisztítást célozza.

Régi szokás a **tojásfestés** és a tojásokkal kapcsolatos játék. A tojásfestés az asszonyok, lányok dolga. Legegyszerűbb módja, hogy a tojás felületét levéllel burkolják be, s úgy teszik a festékbe; utána a csipkézett levél helye világos színű marad. Régebben *házi festékanyagokat használtak: hagymalevél, zöld dióhéj főzetét, vadkörte- vagy vadalma héját, gubacsot stb.* A tojások „írásának” legismertebb módja az, hogy *viaszt olvasztanak meg*, s a folyékony viasszal a tojás héjára írják a kívánt mintákat. Ha a viasz megaludt, a tojást a festékbe teszik. A színes tojásról a viaszt letörlik, s a helye sárgásfehér marad. Ezt esetleg másfajta színnel színezik. *Karcolással készülnek a vakart vagy kotort tojások; a díszítőmotívumokat éles szerszámmal kotorják a tojásra. Még nagyobb ügyességet kíván a patkolt tojások készítése.*

Húsvéti szokás volt Erdélyben a **kakaslövés** is. Régen élő kakasra lövöldöztek *régies újjal és nyílvesszővel*, újabban már csak festett céltáblára. A célba lövést *tréfás rigmus kíséri*. Először perbe fogják a kakast, majd elmondják a kakas búcsúztatóját. Ha a nyíl pontosan a kakas szívébe fúródik, véget ér a játék. A szokást **kakasvacsora** fejezi be.

A szokások másik csoportja egyházi rítusból vált népszokássá. Már a XII. században a nagyszombati szertartáshoz tartozott a **tűszentelés**,

a katolikus falvakban szokás volt az **ételszentelés** is. A gyermekek szokásaihoz tartozott a lármas nagyheti **Pilátus-verés**. Régi szokás a húsvéti háttárkerülés is, melyhez Zalaegerszegen a török harcokkal kapcsolatos történeti eredetmondát fűztek.

Komatálküldés

A húsvétra következő **fehérvasárnapon** volt szokásos a komatálküldés. Ezt a szokást főként fiatal lányok gyakorolták, de előfordult az is, hogy leány fiúnak, vagy fiúk egymásnak küldték. **A komatálat küldők** egymást testvérré fogadták, sírig tartó barátságot kötöttek, *s ezután magázták és komának, a lányok pedig mátkának nevezték egymást.*

A **komatál** tartalma tájanként változott, de *nem hiányzott belőle a húsvéti tojás, kalács, kis üveg ital.* Az ajándékot kapó kivett a tálból egy húsvéti tojást, s helyette két másikat rakott a tálba cserébe; más helyeken az egész tálat elvette, s helyébe egy másik tálat küldött. A komatál átadása énekelt, mondott köszöntő kíséretében történt.

György-nap (április 24.)

Tavaszi gonoszjáró nap, ekkor a boszorkányok szabadon garázdálkodhattak. *Tüskés ágakat, nyírfaágakat tűztek a kerítésbe, ajtóra, hogy a gonoszt távol tartsák.* Aki ilyenkor a keresztútra ment, megláthatta a boszorkányokat; e nap hajnalán mentek a néphit szerint *harmatot szedni*. Lepedővel szedték fel a mezőről a harmatot, majd kifacsarták a lepedőt, s az így nyert nedvet megitták a tehennel. Másutt a harmattal együtt a búza hasznát lopták el a boszorkányok másoktól. Közben azonban mondogatták: „szedem, szedem, felét szedem”, ezzel jelezzék, hogy csak a haszon felére pályáznak, nehogy a hatás nagyon is feltűnő legyen, s kiderüljön a gonoszság.

György napja volt a magyarságnál az **állatok első kihajtásának legfontosabb időpontja is**. Ilyenkor mágikus praktikákkal igyekeztek védeni a legelőre tartó jóságokat. A Zala mentén első kihajtáskor az istállóküszöb mellé belülről láncot, kívülről tojást tettek, ezen kellett a jóságnak átlépnie, s azt tartották, hogy olyan erősek lesznek, mint a lánc, olyan gömbölyűek, mint a tojás.

KERESZTÉNYSÉG ÉS KULTÚRA

Charlotte Brontë unitárius volt?

A Brontë-testvérek sok szép olvasmánnyal ajándékoztak meg minket, akik szeretjük a Szép Szó üzenetét. A műveikből készült filmek is gyönyörűséggel töltötték el érzellem-leértékelődött világunkban. Chris Brooking cikke az angliai The Inquirer testvérlapunkban érdekes kérdést vet fel: **unitárius volt-e Charlotte Brontë?** A cikkíró tudomása szerint *Charlotte egy Mrs. Gaskell nevű unitárius hölgy barátnője volt*, és bizonyára hatással volt rá hitbéli meggyőződésével. Chris Brooking nem messze lakik a Brontë-k szülőhelyétől, s ezért is kíváncsi volt, hogy *valamelyik művükben talál-e „unitárius” nyomokat*. A Jane Eyre-t olvasva bukkant rá olyan részre, amely – szerinte – nyilvánvaló kifejezése a szabadelvű keresztény-unitárius eszméknek. Érdekes ezt a részt Ruzitska Mária fordításában újra elolvasni, hogy mi is meggyőződhessünk arról, hogy lehet papíron valamelyik valláshoz, egyházi közösséghez tartozni, de a felfogás, az életszemlélet, a hit egészen mást mutathat. Íme a szöveg: *„Az élet túlságosan rövid ahhoz, hogy huzamosabb időn át haragudjunk az emberekre, és mindent elraktározzunk, ami fáj. Mindnyájan, akik a földön élünk, tele vagyunk hibákkal, ez nem is lehet másképp. De én bízom benne, hogy egyszer majd, ha romlandó testünket levetjük, hibáinkat is levetkőzzük. Halandó testünkkel együtt akkor minden bűn lehull rólunk, és a lélek szikrázik majd, a testetlen és megfoghatatlan szellem, olyan ragyogó tisztán, mint amikor a Teremtő belénk lehelte. És a lélek visszatér oda, ahonnan jött, talán valamely, az embernél maga-*

sabb rendű lénybe. Talán a dicsőség fokozatait járja meg, a gyenge emberi lélek tündöklő szeráfi magasságokba emelkedik. Az az egy biztos, hogy az emberi lélek nem aljasodik gonosz, ördögi lélekke. Nem, ez lehetetlen. Én valami egészen mást hiszek, valamit, amire nem tanított senki, és erről nagyon ritkán beszélek. De ehhez a hitemhez ragaszkodom, ebben a hitben boldog vagyok, mert reményt merítek belőle: hiszem, hogy az örökkévalóság pihenés lesz, boldog otthon, nem pedig rémség és borzalom. És ez a hitem tanított meg arra, hogy különbséget tegyek a bűnös és vétke között. A vétektől irtózom, de a bűnösnek őszintén meg tudok bocsátani, a bosszúállás gondolata nem dűl fel szívemet, az igazságtalanság és a megaláztatás sohasem fáj túlságosan, nyugodtan élek, és békésen várom az élet végét.”

E gondolatmenetet megelőzően Charlotte Brontë e szavakat adja egyik szereplője szájába: **„Olvasd el az Újtestamentumot, és figyeld meg, mit mond, hogyan cselekszik Krisztus. Az Ő szavai szerint élj, az Ő példáját kövesd.”**

Húsvét előtt talán érdemes ünnepi gondolatainkba belefoglalni a fent idézett eszmefuttatásokat, gazdagítva lelkünket, szellemünket. Az sem lehet elhanyagolandó a felmerült kérdés kapcsán, hogy éppen húsvéti hittel, a jézusi eszmék diadalának hirdetésével mondhatjuk el, hogy sokkal több unitárius gondolkozású testvérünk van, a világban, mint hinnénk.

(B. L.)

Unitárius elődökkel foglalkozó tanulmányok

Örvendetes, ha a magyarországi sajtóban unitárius elődeinkről olvashatunk tudósítást, mert ez elősegíti Egyházunk jobb megismerését.

Bár nagyobb terjedelmű tanulmány kiadására – anyagi okokból – nincs lehetőség, így meg kell elégedni hazai egyházi lapunkban, az Unitárius Életben megjelenő ilyen jellegű tanulmányokkal.

Kevesen tudják, hogy az 1988-tól megjelenő Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség (METEM) évkönyv jellegű „Magyar Egy-

háztörténeti Vázlatok” című folyóirata – vallási és felekezeti megkülönböztetés nélkül közöl minden – a magyar múlthoz kötődő – egyháztörténeti témájú munkát.

Ebben a kiadványban már több unitárius témájú munka jelent meg.

Így 1997-ben Kelemen Miklós lelkésztől „Az Unitárius Egyház története a mai Magyarország területén” – 1998-ban „A budapesti Unitárius Egyházközség története, – 1999-ben az „Unitárius

Kislexikon” – 2000-ben „Szentábrahámi Lombard Mihály” – 2001-ben „Aranyosrákosi Székely Sándor” – 2002-ben „Brassai Sámuel a 19-ik századi iskola és tudományreformálási törekvése” és Gaal György: „Múzsák és erények jegyében” című könyvének ismertetése.

Most van sajtó alatt „Ferencz József erdélyi unitárius püspök kora és munkássága”, valamint

Gellérd Imre: „Négyszáz év unitárius prédikációirodalma” (2002) című könyvének ismertetése.

Jó tudni, hogy van, aki ma is foglalkozik az unitárius múlttal, és van sajtó, amely lehetőséget biztosít unitárius egyháztörténeti jellegű munkák megjelentetésének is.

K.

A főszerkesztői jegyzet olvasása közben

Az Unitárius Élet 2004. januári–februári számában a visszaemlékezés örömeivel olvastam az egyházunk „drágakövei” néven említett egyleteink felsorolását és tevékenységét. Miközben mai világunkban a múlt említése a negatívumok felsorolásával azonosul, eszembe jut Szentkuthy Miklós „A megszabadított Jeruzsálem” c. munkájának alábbi kitéte: „Hogyan menekülhetnénk a múltba, mikor azt elítéljük és az ítéletbe beleépítve félreérthetetlen, hogy minek alapján, kinek érdekében és milyen célok megvalósításáért történik az ítélet.” (30. old.)

*A mi múltbanéző megítélésünket az egyházunkért érzett aggodalom hívja életre. Kevesen vagyunk, szétszórta és egymásról alig-alig tudva éljük egyházi életünket. A közelmúlt egyházellenes magatartását – amint az az említett cikkből is kiténik – a lelkészek családlátogatása kívánta ellenúlyozni. Ennek a tevékenységnek volt eredményes művelője néhai **Pethő István** püspöki helynök, előzőleg pezsztentlőrinci lelkész. Jól ismerve dicséretes egyházépítő munkásságát az sem hagyható figyelmen kívül, hogy ilyen *irányú munkásságában nem állt egyedül*. A pezsztentlőrinci lelkészi állásban utódja, **Husztai János** 1952 és 1971 között mint pezsztentlőrinci lelkész folytatta elődje családlátogató tevékenységét.*

1971-ben az Állammal kötött „Egyezség” alapján a lelkészek havi állami juttatása 668 Ft lévén, az akkori püspök, néhai Ferencz József, egy lelkészi értekezleten azt javasolta, hogy a *megélhető végett, a lelkészek vállaljanak világi állást is*. Husztai János lelkésznek az Állami Biztosítónál sikerült elhelyezkednie. Mint szerződés-kötéssel foglalkozó tisztviselő, kikerülve a megfigyelések hatóságából – *a szerződés-kötés ürügyével látogatta híveit*. Ha az új típusú építkezési hullám szét is szórta a pezsztentlőrinci unitáriusokat, a családlátogatások eredményeképpen *az egyházközség a 80-as évek közepéig megmaradt önfenntartó egyházközségnek*.

Hasonló tevékenységet folytatott e sorok írója is füzesgyarmati és hódmezővásárhelyi szolgálata idején.

Az akkori fővárosba történő vándorlás és az osztályharc fenyegetései miatt lecsökkent lélekszámú füzesgyarmati híveket a lelkész és családja rendszeresen látogatta. Hasonló tevékenységet folytató a kihalásnak induló hódmezővásárhelyi egyházközségben is, ahol az állásából „megszökött” elődje otffejtett családja jelentgetései folytán került a megfigyelések középpontjába. Másodállásban, *mint az Állami Gazdaság fizikai dolgozója talált ürügyet a családlátogatásokra*, előbb 1-1 presbiter, majd családja társaságában. Látogatásairól a „Családkönyvben” számolt be.

Napjainkban, olvassuk a Főszerkesztői jegyzetekben, a **családlátogatás eredményes folytatója Balácsi László** főjegyző, füzesgyarmati lelkész, aki már nem csak a kevésszámú ottani unitárius, de az egész város tiszteletnek örvendő lelkésze. Eredményes munkájáról az Unitárius Életben is olvashatunk.

Egyházunk pályakezdő ifjú lelkészeinek hasonló jellegű munkásságát a nagy kiterjedésű szórvány és a megélhetési gondok akadályozzák. Ezért ajánlatos volna nehézségeik megszüntetése. Ma úgy tűnik, hogy *a jövődó egyházainak önfenntartóknak kell lenniük*. Az erre való felkészülésben segítségét az „Egyletek” nyújthatnak.

Ajánlatos és időszerű volna a „Főszerkesztői jegyzetben” említett **„Irodalmi Szalon”** életre hívása is. Minden biztonnyal egyházunk tagjai között ma is vannak, akik írásukkal csak az íróasztal fiókjainak dolgoznak. Célszerű volna őket is összegyűjteni és bevonni az egyházépítő munkába.

„A Főszerkesztői jegyzetek” olvasásával kapcsolatban azért írtam le a fent említetteket, hogy senkit ne érjen méltatlanság, s egyházunk drágakövei ismét ragyoghassanak.

Kelemen Miklós

Akik előttünk jártak

Barabás Ábel (1877–1915)

Barabás Ábelről, a kolozsvári Unitárius Kollégium 1903 óta magyar és német nyelvet tanító tanáráról ma már csak kevesen tudják, hogy irodalmi tevékenysége kirajzolta a költészetre is.

Barabás 1877. augusztus 19-én született Verespatakon. Apja Sándor, a kántor-tanítói fizetésből kilenc gyermeket nevelt föl. Közülük a legidősebb – egyben a többiek támasza is – Ábel volt. Elemi tanulmányait Verespatakon, középiskolai tanulmányait Kolozsvárt végezte és az itteni Tudományegyetemen szerezte meg tanári oklevelét.

Diákkoráról, iskolai éveiről nem sok ismerettel rendelkezünk. Mindössze annyit tudunk, hogy már diákkorában önfenn tartó volt és anyagiakkal is segítette testvéreit.

A korabeli tanulók iskolai életét az E. K. Tanács által hozott törvények szabályozták. Ezek szerint az iskolai év három időszakra oszlott. Az első karácsonyig, a második húsvéig, a harmadik az iskolai év végéig tartott. Újat jelentett a gimnáziumot megelőző tanulmányok igazolása, a magántanítás idejének szabályozása, „tudósítói könyv”, majd bizonyítvány kiadása, a tandíj kategorizálása és a büntetések módosítása. Ezek vonatkoztak Barabás Ábelre is.

Barabás középiskolai tanulmányai idején igazgató volt a Göttingenben és Londonban tanult Benczédi Gergely és a „tanári székre” Nyugaton gyűjtőutat tett Kovács János. Tanárai voltak a martineau-i eszméket valló Péterfi Dénes, a bécsi egyetemen doktorált Bartók István, és a később Pancsovára távozó Péterfi Lajos. Az egyetemen nagy hatást gyakorolt rá a Goethe- és a Petőfi-kultusz terjesztője, Meltz Hugó és Szécsi Károly, valamint Bálint Gábor, az eszperantó nyelv magyarországi úttörője.

Barabás tanulmányai végeztével, 1896-tól négy évig az Ellenzék szerkesztőségén, majd egy évig a kolozsvári Nemzeti Színház dramaturgjaként dolgozott. 1902-ben doktorált. Doktori értekezését Vas Gerebenről írta. Az 1903-as évet utazással töltötte el. Ez év szeptemberétől pedig a kolozsvári Unitárius Kollégium tanára volt. Az Unitárius Közlöny szerint (1891. 182. old.) azonban előbb a temesvári állami Főreáliskolában tanított, de tanári pályáját megelőzőleg több évig az abrudbányai egyházközösségben lelkesítői szolgálatot végzett.

A tanítványaihoz való viszonyáról nincs ismeretünk. Volt tanítványának – az akkor még csak orvosnövendék – Engel Rudolfnak Barabás temetésén mondott búcsúja szerint – tanítványai szerették és becsülték. Nagyra értékelték értelmének fényét, szívének melegét és költői lelkének lángolását. Barabás a Teológián német nyelvet tanított, a debreceni Egyetemen magántanárságra pályázott, de a „kálvinista Rómában” – a kor felekezeti ellenségeskedései miatt, e kísérlete nem járt sikerrel.

Barabás életrajzírói nyolc németországi és két ausztriai tanulmányútról számoltak be. Ezen utak költségeit részben az állam, részben az egyház vállalta fel, de a legtöbb útját tanári fizetéséből fedezte. Legtöbbször Weimarban fordult meg, ahol a nagy német költő, Goethe életét és munkáit tanulmányozta. A német filozófusok közül Nietzsche fordított nagy figyelmet. Munkáiban Petőfi hatását vélte fölfedezni. Goethe tanulmányaira a Kisfaludy Társaság figyelt fel. Ezt bizonyítandó 1911-ben megbízta Goethe életrajzának megírásával. A német irodalomban való jártasságát 80 német és angol nyelven megjelent tanulmánya bizonyította.

A magyar irodalom nagyjai közül Petőfivel és Vas Gerebennel foglalkozott. Kisebbségi terjedelmű Petőfi-tanulmányok után mutatta be azt a Petőfit, akinek helyét elsőként jelölte meg a magyar- és a világirodalomban. É Petőfi életrajzban – olvashatjuk az Unitárius Egyházban (1915. 135. old.) – „a költő lírai szellemét és a magyar nemzetiségben

gyökerező sajátosságait világította meg.” A Franklin Társulat kiadásában megjelent munkáról a Pesti Hírlap és a Vasárnapi Ujság közölt figyelemre méltó kritikát.

Vas Gerebenről írt doktori értekezését az Athenaeum Könyvnyomda adta ki (1903). A munkában Barabás önálló beállítottságát mutatta meg.

Említett tanulmányain kívül ismert „Eszperantó világnyelv” című könyve, melyben – Bálint Gábor hatása alatt – az „új világnyelv” jelentőségét mutatta be.

Mint műfordító Turgenev Kegyelemkenyér című színművével jelentkezett. Ezt a budapesti Nemzeti Színház mutatta be 1902. február 2-án, Lefordította Csehov elbeszéléseit, de fordított Nietzsche-től és másoktól is. Ilyen irányú munkásságát dr. Kiss Ernő mutatta be az 1914. évi kolozsvári Unitárius Kollégium Értesítőjében. Bár Barabás gazdag tollú irodalmárként volt ismert, a hazai Irodalmi Társaságok elzárkóztak tagjait közé sorlásától. A Petőfi-társaságban került bemutatásra költészete és a Társaság felfigyelt tanulmányaira, a tagjai sorába való felvételtől megfélekedett. E mulasztását többen irodalmi munkásságának alapos és kellő ismerete hiányával indokolták.

Barabás a költészetben 1906-ban jelent meg Felhők című kötetével, mely Endrődy Sándor és Ferenczi Zoltán szerkesztésében a Petőfi Könyvtár IV. köteteként jelent meg. A kötetet az Unitárius Közlönyben Boros György mutatta be. (1909. 64. old.) Bírálataiban a 66 darab verset „sziklákról lehullott törmelékhez” hasonlította, melynek értékét a szemcsékben rejtőző csillámok adták. A verseket – szerinte – nagy tájékozottság jellemezte.

Második verseskötetét 1915-ben a Franklin Társulat – a szerző halála után – adta ki. A kötetet a Hét című lap 29-ik száma ismertette. E szerint Barabás verseiben maró és kíméletlen gúnnyal ostromozta az angol kalmárságot, a francia erkölcsöket és az olasz hitszegést. Védte a vitéz katonáinkat. Az imádságig magasztosult értéssel kérte Istent, hogy segítse őket. Versei az egyházi lapokon kívül a Magyar-török Almanachban, a Hétben, a Pesti Hírlapban, a Budapesti Hírlapban, a Kolozsvári Hírlapban, a Pesti Naplóban jelentek meg. A Kiss Ernő által készített statisztika szerint (Kolozsvári Unitárius Kollégium Ért. 1914) Barabás 10 önálló munkával, 102 cikkel és tanulmánnyal, 13 költeménnyel, 7 műfordítással gazdagította irodalmunkat.

Több előadást tartott a Dávid Ferenc Egyletben. Sem tanári, sem irodalmi működése nem nyert kellő elismerést. Az Ország-Világ című lap XXXIX. évf. 25. száma arcképét és életrajzát közölte, iskolája pedig a „Berde Móza tanári jutalomban” részesítette.

Gulyás Pál szerint Barabás a szellem embere volt. Erős fantáziával törekedett az ismeretek megújítására. Olyan tehetség volt, aki a kritikát nem vette szívére. Szívós akarral közömbösítette annak támadásait. A családban, az iskolában, a társadalomban emberszeretőnek és nemeslelkűnek bizonyult. Kerülte a szélsőségeket. Gál Kelemen szerint (Unitárius Egyház 1915. június 15. 92. old.) nagy szorgalommal, pihenést nem ismerő munkássággal gyarapította az irodalmat. Goethével mondotta: Munkálkodom a napi munkámon, mely nagy boldogság, ha be is végezhetem.

A kolozsvári Házsongárdi temetőben az egyház részéről Vári Albert, az Országos Középiskolai Tanáregyesület nevében Bíró Vencel, a tanítványok nevében Borsai Andor és Engel Rudolf búcsúztatta. A Neuer Pester Journal Barabásról mint évek óta megbecsült munkatársáról emlékezett meg.

Lapunk születésének 127-ik, halálának 89-ik évében újítja meg emlékezetét.

Kelemen Miklós

Visszapillantás a Partium 12 évére

A Partium-műhely mint V Á N D O R M Ű H E L Y

az unitárius és szabadelvű protestáns szellemiség ápolására

„A Partium című irodalmi periodika 1988-ban egyfajta tett volt, mivel **Ratkó József** jelenlétében és személyes instrukciói alapján kezdhettük el a publikálásokat.

A címválasztást az engedélyezőnek még meg is kellett magyarázni, amit a szótár szerinti első jelentésből *a részek* kifejezésre egyszerűsítettünk, mondván: eme szó nemigen jelenthet többet annál, hogy *valaminek részei vagyunk*.

Ratkó halála után, a zűrzavaros rendszerváltás idején sem kaptuk meg a remélt támogatást a folyóiratnak szánt, főleg irodalmi jellegű orgánium támogatására.

Később még úgy sem. Nem csoda, ha örökösen ingyen közlő íróársaink kissé szkeptikusan tették és teszik föl a kérdést: – Legalább most már tudtok egy jelképes honoráriumot fizetni? A periodika hősies, ámde reménytelen küzdelme sikertelen maradt. A Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör támogatása sem tudta megmenteni."

Ezzel a kis bevezetővel, **Dusa Lajos** unitárius költő atyánkfia szavaival indítom az összegző megemlékezésem. A régiót feszítő belső erők, a protestáns köralapító unitárius szellemiségű törekvése, és a megújulás vágya hozták létre az előbb *Debrecenben*, majd *Vásárosnaményban* szerkesztett **Partium** című irodalmi, művészeti folyóiratot, mely permanens létbizonytalanságban tükrözte a kelet-magyarországi szerzők szellemiségét és törekvéseit. (Pl. **Nagy Lajos Nyírbátorból**, **Oláh András Mátészalkáról**, **Ószabó István és Dusa Lajos Debrecenből**, **Felhős Szabolcs Vásárosnaményból**, **Kiss Lajos András Nyíregyházáról**.) **A tizenkettedik évfolyamába lépő lap a régió és a beregi unitárius szórvány szellemi erejét markánsan megjelenítő színvonalon rajzolta meg törekvéseiket.**

A folyóirat sokrétű tematikájának a régió arcához hasonlóképpen összetett halmazából különösen a szűkebb haza irodalmi hagyományainak, népművészetének figyelése, a szomszédos térségek magyar és nem magyar kulturális életének követése, a roma kisebbség és az unitárius szellemiség felmutatása tartozik az arculatához. Igyekeztünk tiszta szellemű energiát sugallni a kiadványunkban.

Fontos rámutatni az alkotói együttlét szerepére, hisz a Partium-műhely tagjai együttműködésének köszönhető az a szabadelvű unitárius szellemiség, amely tükröződik a folyóirat számaiban. Ennek köszönhető az *alkalmi versek Balázs Ferencről, Abrudbányai Jánosról, a Dávid Ferencről szóló monodrámá* és a szabadelvű füzetek kiadványai. Az a belső meggyőződés vezette a műhely tagjait, hogy az ember Isten munkatársa, és közös hittel azt valljuk: **először is belülről kell megerősítenünk egymást, mert ha lelkileg erősek vagyunk, akkor mindent kibírunk.** Tudtuk, hogy az **unitárius szellemiség** társadalmi elkötelezettséget is jelent, és szükségesnek éreztük a keresztény szellemiséget a közéletbe oltani, hiszen **Isten törvénye is a jóra a szépre és az igazságra irányul. Hatni akartunk a közéletre, s min-**

den téren a szeretetről és a toleranciáról kívántunk tanúbizonyságot tenni. Ugyanakkor mindezt az **összmagyarságban való gondolkodás** jegyében is tettük, amely magában foglalta a beregi, partiumi, kárpátaljai és erdélyi régió kulturális törekvéseit.

Kezdetben a folyóirat Ungvártól Temesvárig a keleti régió kulturális életét igyekezett átfogni és felkarolni. Ennek szellemében *Partium-esteket szerveztek Miskolcon, Nyíregyházán, Nagyváradon, Debrecenben, Mátészalkán és Vásárosnaményban.*

Ami a lap terjesztését illeti, az alföldi és északi részekben a Rónahír és az Északhír terjesztette, a határon túli régiókban baráti láncolat működött. Jelenleg a baráti láncolat mellett **Budapesten a Heltai Gáspár Unitárius Könyvesboltban, az Irók boltjában és a Püski Könyvesházban árusítják a Partiumot.**

Az állandó szerkesztői gárda tagjai:

Beregszászi Szabó Tibor nyíregyházi grafikusművész

Dusa Lajos debreceni költő

Felhős Szabolcs vásárosnaményi tanár

Oláh András mátészalkai tanár

Ószabó István debreceni költő

Az összetételből is kitűnik, hogy a keleti régióból került ki a szerkesztőség.

A jövőt a kiteljesedés szellemében képzeljük el. **A Partium-műhely továbbélését az Unitárius Alkotók Társaságában kívánja megvalósítani.** Úgy terveztük, hogy országos szintre emeljük a Partiumot, esetleg más néven. Ehhez természetesen várjuk egyházunk és az alkotó társaság segítségét, illetve támogatását.

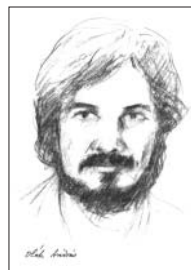
Felhős Szabolcs

Ószabó István

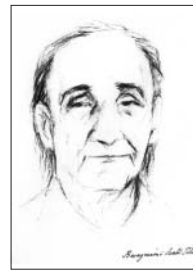
Felhős Szabolcs

Oláh András

Dusa Lajos

Beregszászi Szabó Tibor

Egyházközségeink életéből

Tudósítás Beregből

Rendes évi közgyűlésén a beregi unitárius szórvány örömmel fogadta a főhatóság döntését, hogy ismét a **Kocsordi Unitárius Egyházközséghez tartozunk.**

Mi is helyeseljük főt. **Rázmány Csaba püspök** úr javaslatát, hogy a kocsordi unitárius presbitériumba mind a beregi, mind a nyíregyházi unitárius szórvány *delegáljon egy-egy presbitert.* Ezt a tisztséget a mindenkori szórványgondnok töltené be.

A beregi közgyűlés megerősítette tisztségében az eddigi presbitériumot. (Demeter István gondnok, Jóni Jenő, Lakatos László, Virágh Tibor presbiterek és Felhős Szabolcs örökös beregi szórványgondnok.)

Továbbá megvitatták a *beregi ifjúsági szervezet* a **BUNIK** vezetőségét, melynek elnöke **Virágh Tibor** egyben a presbitérium tagja is.

A közgyűlésen arról is döntöttek, hogy havonta 1-2 alkalommal a vásárosnaményi gyülekezeti termükben tartanak *vasárnap délutánonként csendes imaórát, ifjúsági istentiszteletet,* amelyen bibliaolvasás, zsoltáréneklés és imádkozás lesz a káté tanulmányozásával.

Sátoros ünnepeken a **kocsordi unitárius templomban,** vagy **Nyíregyházán a megyei kórház ökumenikus kápolnájában** vesznek részt ünnepi istentiszteleten, ahol úrvacsorával is élhetnek.

Mindkét település megközelíthető autóval vagy vonattal. Amennyiben esküvő, keresztelő vagy te-

metés lesz, úgy vendéglegkészt hívnak, vagy a kocsordi templomba mennek az atyafiak.

A húsvéti ünnepkör megemlékezései

– **Nagypénteken Csarodán** hangzik el a **kölcszvári passió** Csányi Ottó Balázs Ferenc-díjas karnagy vezényletével.

– **Nagyszombaton** a helyi gyülekezeti teremben lesz délután 4 óraker csendes áhítat.

– **Húsvétvasárnap** délelőtt 11 óraker a kocsordi unitárius templomban úrvacsoravétellel ünnepi istentisztelet.

Délután 5 óraker Nyíregyházán az ökumenikus kápolnában lesz istentisztelet. Mindkét helyre autóval vagy vonattal látogathatnak el a beregi unitárius hívek.

Az ünnepkörhöz kapcsolódó kiadványunk az
ÉRTESÍTŐ

Az újévi közgyűlésen kiosztottuk a falinaptárakat, az UNÉL-számokat, ügyelve arra, hogy minden családnak jusson a szobájába, vagy a konyhájába egy-egy falinaptár és UNÉL-szám.

Ugyanakkor az **ÉRTESÍTŐT** is kiosztottuk, amely már második éve tájékoztatja a beregi atyafiakat a hitéletünk legfontosabb dolgairól.

Az idei húsvéti szám az ifjúság hitéletével és a hitoktatás kérdésével foglalkozik. Fontosnak tartjuk az utánpótlás nevelését a húsvéti örömhír fényében. Az **ÉRTESÍTŐBEN** köszöntjük Nyitrai Levente lelkészünket és Isten áldását kérjük életére!

Így élünk és dolgozunk Füzesgyarmaton és a Gyula és Környéke Szórványegyházközségben

Rövid idő telt el utolsó eseménybeszámolónk óta. Ebben az időszakban fordultunk át a farsangból a húsvéti ünnepekre előkészítő időszakba, a hagyományos nagybőjtbe. Az idő mostohasága ellenére a hívek a megszokott buzgósággal látogatták az istentiszteleti alkalmainkat.

Február 19-én látogatást tettem városunk Polgármesteri Hivatalában, ahol személyesen megköszöntem **Várkonyi Imre polgármesternek** az egyházközségünkhöz való viszonyulását. A 2004-es évre is támogatásáról biztosított. Mi több, a templom felállványozását is elvégzik és a szükséges javításokat is 300 000 Ft értékben. Beszéltünk a nyári ünnepekről, valamint örömmel fejeztük ki

azért, hogy a *füzesgyarmati honlapra feltették egyházközségünk* és a Zs. Nagy Lajos Hunor Emlékalapítványunk fontosabb adatait.

Február 26-án Budapesten részt vettem a Magyar **Bibliaalapítvány** Kuratóriumának ülésén. Az Alapítvány **új főtitkára Pecsuk Ottó,** a Kuratórium elnöke **D. Szezik Imre evangélikus püspök.** Az új felállásra Isten áldását kérjük.

Február 29-én az Idősek Otthonában tartottunk istentiszteletet, az első alkalom volt, hogy együtt indulhattunk el a Húsvét felé vezető utunkon.

Március 8-án Bélmegyeren a Művelődési Ház kistermében **ökumenikus-protestáns istentisz-**

teletet tartottunk klubunkkal, dalárdánkkal, a Békésről beszolgáló református lelkész társaságában. Szép, hiterősítő alkalom volt.

Március 14-én, vasárnap tartottuk az ünnepi megemlékezésünket, a betegség miatt elhalasztott gyermekistentisztelettel, szeretetvendégséggel együtt. A templomkertben lévő szoborparkban virágoztunk, és himnuszokat énekelünk.

Március 15-én részt vettünk a városi ünnepségen. **Balázi Noémi** és **Kovács Laura** óvodás-hit-tanos társaságában koszorút helyeztünk el az emlékműnél.

Az eltelt időszakban utolsó útjukra kísértük, és eltemettük **özv. Szabó Sándorné Széplaki Margit, 88 évet, Vásárhelyi Erzsébet 84 évet élt testvéreinket.** Elköltözött testvéreinknek adjon az Isten csendes pihenést, a hozzátartozóknak vigasztalódást. Más szertartásunk nem volt ez időszakban.

A nagybójtai időszakban az ünnepre való készülődés mellett, készülünk a **nagypénteki Passió-éneklésre** is. Minden évben nagy élményt jelent ez!

E rövid beszámoló végén kívánunk minden hívünknek, hittestvéreinknek egy Istentől áldott, lelki élményekben gazdag, hiterősítő húsvéti ünnepsorozatot!

(B. L.)

H Í R E K

2004. március 19-én **Balázi László** egyházi főjegyző meglátogatta a budapesti Szőnyi úti Török Béla Általános Iskolát. Ebben az intézményben tanít mindkét lánya, Noémi és Zita. Az iskolában halmozottan fogyatékos gyerekeket nevelnek, akikről nagy elragadtatással beszélnek fent nevezettek, valamint a nevelők odaadó, lelkiismeretes munkájáról is elismerően szólnak. Az intézmény gyerekeinek a főjegyző húsvéti ajándékokkal kedveskedett. Élmény volt e gazdag lelkű, érdekes világú emberkéek között lenni.

* * *

Dr. Lipcsey Ildikó, az Erdélyi Szövetség elnöke Balázi László egyházi főjegyzővel hivatalos levélben az alábbiakat közölte:

„Tisztelt Püspökhelyettes Úr!

A magyarországi unitárius egyházért, és a határon túli nemzetrezekért, elsősorban az erdélyi magyarságért kifejtett áldozatos munkásságáért Önt az Erdélyi Szövetség 2004. február 21-i közgyűlésén az Elnökség előterjesztése alapján egyhangúan beválasztotta az **Erdélyi Szövetség Tanácsadó Testületébe** dr. Atzél Endre ügyvéd, dr. Horváth László nyugalmazott igazgató főorvos, Kvacskay Károly mérnök, dr. Zétényi Zsolt ügyvéd társaságában.”

(Nevezett főjegyző cikkeket jelentetett meg időként a dr. Lipcsey Ildikó főszerkesztésében megjelenő Erdélyi Magyarság című folyóiratban.)

Tudósítás Hódmezővásárhelyről

Felvirradt március 7., vasárnap reggel és a hangok azért szóltak, hogy ismét istentiszteletre készítsük lelkeinket. A kíváncsiság hajtott, ki láto-gathat ebbe a mi kis egyházközségünkbe?

Kis imatermünkbe sok fiatal, idős, ifjú, középkorú gyűlt össze.

A kezdőénekek után lelkészünk, Kiss Mihály fel-olvasta az erdélyi unitárius püspök újévköszöntő le-

velét. Mindenki mély áhítattal hallgatta a püspök szavait. Én úgy érzem, mindenki elmélyedt a gondolataiban, alászállt lelke legmélyebb részeibe és tett egy gyors önvizsgálatot. Hiszen már több mint 2 hónapja beléptünk az újesztendőbe, és azóta sok mindent cselekedhettünk, rosszat és jót egyaránt. A szavakat hallgatva végig gondolhattuk már elkövetett vagy csak ezután elkövetendő tetteinket. Vala-

mint rádöbenthet ez a levél arra, hogy igenis formálhatjuk, alakíthatjuk saját életünket, sorsunkat. És szembe kell szállnunk a nehézségekkel, hiszen „ha Isten velünk, kicsoda ellenünk” – hangoznak el a már jól ismert szavak.

A közös imádság után lelkészünk prédikációja következett. Azt a példázatot hozta fel, amikor Jézus a Betesda-tó partján járt és észrevett egy mozgásképtelen embert ott feküdni a tó partján. Ennek a tónak különleges erőt tulajdonítottak, mert azt vallották, hogy akik ott megmártóznak, azok meggyógyulnak. Jézus megkérdezte ezt az embert, hogy ő miért nem megy be a tóba. Az ember csak annyit felelt, hogy ő egymaga képtelen erre, és a szolgálói pedig elhagyták. A többi embernek segítenek a hozzátartozói és szolgálói, de ő teljesen egyedül van. Jézus ekkor megkérdezte tőle: „Meg akarsz-e gyógyulni?” Az ember miután igennel felelt, Jézus csak ennyit mondott neki: „Vedd a nyoszolyád, kelj fel és járj!” És az ember lábra állt.

A prédikáció azt emelte ki számomra (és remélem sokan egyetértenek velem, akik részt vettek az istentiszteleten), hogy a *hozzátartozók, családtagok, ismerősök nagyon-nagyon fontosak, hiszen ők mindig ott állnak mellettünk örömben, bánatban, a legmélyebb gyászban és a legvidámabb pillanatban egyaránt. Segítenek, ha baj van, támogatnak szívvel-lellekkel, hiszen tudják nagyon jól, ha ők lennének olyan helyzetben, mint mi, akkor mi is a segítségükre sietnénk. A másik fontos dolog, amit ki kell emelni ebből az alkalomból, az, hogy erős akaratlanul kell rendelkezniünk, hogy át tudjunk lendülni az ilyen és ehhez hasonló nehézségeken. Jézus nem úgy tette fel a kérdést (a mai felfogás szerint), hogy „Meg akarsz-e gyógyulni?”, hanem úgy, hogy „Akarsz-e meggyógyulni?”. Az akaraton van a hangsúly. Elég erős akaratunk van-e, hogy túllépjünk a betegségeken és elin-*

duljunk a gyógyulás útján. *Az akaratot magunkból kell meríteni, ehhez nem vehetjük igénybe mások segítségét. Nem úgy kell nekiindulni a dogoknak, hogy megpróbálom, hanem úgy, hogy akarom és megteszem.*

Csak az akarattal érhetjük el kitűzött céljainkat, valósíthatjuk meg álmainkat.

A prédikáció után lelkészünk néhány pillanatra elhallgatott. Csendes imára hívott. Megszólalása után egy köszöntő hangzott el. A Magyarországi Unitárius Egyház főgondnokhelyettesét, **Kálnoki Kis Sándort** és hitvesét köszöntötte, akik megtisztelték bennünket azzal, hogy ellátogattak hozzánk. Egy példázatot hozott fel, melynek rövid tartalma a következő: A kutatók egy különleges virágot keresnek a hegyekben. Egy mély szakadékban rá is bukhatnak. Senki sem vállalkozik arra, hogy felhozza olyan mélyről, amíg egy pásztorfiú nem jelentkezett, de neki volt egy kikötése. A kikötése, hogy édesapja tartsa a kötelet. Ezzel a példázattal konstatálta a mi kis egyházközségünk kapcsolatát az egyházzal. *Mi vagyunk a pásztorfiú, az édesapa az egyház és a kötél a kötelék, a kapcsolat megteremtője a két tényező között. Nagyon jólesett nekünk, hogy Budapestről megérkeztek hozzánk ebbe a kis közösségbe. Lelkészünkkel konzultáltam, és megtudtam, hogy látogatásuk oka elsősorban az volt, hogy ismerkedjenek a lelkésszel, a családjával és az egyházközséggel. Továbbá felmérjék az itt uralkodó helyzetet, az épületek állapotát.*

Az izgatottságot felváltotta az öröm, és boldogsággal telt meg a szívem, és szerintem nem voltam vele egyedül, hogy kíváncsiak ránk, fontosak vagyunk. És csak reméljük, hogy lesz még alkalmunk arra, hogy megtiszteljen a látogatásukkal egy-egy ilyen jeles személy.

Bogdány Csilla Petra

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Az egyházközség életében kiemelkedő események a februárban megtartott évi rendes közgyűlés, a rendszeres havi presbiteri gyűlés, és a február 28-án megrendezett szeretetvendégség.

A szeretetvendégség ünnepi meghívottja **Tókécs László** Királyhágó-melléki református püspök volt, aki az *erdélyi autonómiáról tartott előadást*. Az együttlétet színessé tette **Bicskei Tibor** Kosuth-díjas színművész, aki három vers előadásával tette gazdagga az estet.

Rázmány Csaba püspök úr az áhítatában a *böjt szerepéről és fontosságáról beszélt*, „amikor az ember magába tud tekinteni, és fel tudja készíteni a lelkét, hogy Húsvétban Jézussal, olyan emberként találkozzon, aki ha le is tért az igazság útjáról, képes a megtérésre. Reméljük, hogy a jelen nagyböjt,

melynek első szombatját ünnepezzük, elhozza mindenkire a megvilágosodás lehetőségét, vagyis azt a pillanatot, amikor mindenkire átérzi, hogy *a világ nem önmagáért van, hanem a benne élő emberekért*, amikor Isten legnemesebb teremtménye,

rájön arra a nagyszerű igazságra mely neki, megadja a lelki szabadságot, hogy az embereket Isten nem egymás fölé, hanem egymás mellé rendelte.”

Tókécs László püspök úr a *Székely Nemzeti Tanácsról és az erdélyi autonómiáról* tartott előadásában többek között kiemelte a következőket:

„**Csapó József a Székely Nemzeti Tanács elnöke**, ő már több mint 10 év óta egyik meghatározó egyénisége az erdélyi autonómia-üzdelmeknek, maga is székelyföldi származású, és ő fogalmazta meg nemrégén itt, Budapesten, hogy Románia európai integrációját csak annyiban támogassa Európa, amennyiben teljesíti a magyarság autonómia-követeléseit.”... „Amit világosan kell látnotok, ez: azért vált sürgössé az autonómia ügye, mert szeretnénk az utolsó vonatot elérni, vagyis hogyha lezárják a tárgyalásokat, ha 2007-ig nem igyekszünk, akkor utána már többszörösen hátrányos helyzetből próbálkozhatunk, kevés eséllyel magyar kisebbségi érdekeink hathatós érvényesítésével, ezért a nagy sietség. Sokan nem is gondolják ezt át. Valójában a román hatalom úgy taktikázott és az RMDSZ akképpen töltötte be hivatalos fékező szerepét az autonómiapolitikában, hogy lehetőleg késsük le az EU-integrációt, hogy addigra egy jól kozmetikázott, jelesre álló román arculat alakuljon ki és utána már aztán a magyarságnak ne legyen esélye követelésével fellépni.”...azonban: „Európa kormányainak a figyelmébe kerültek az autonómiaformák. Rámutatnak azoknak az előnyeire, feszültségoldó hatására, a konfliktusmegelőző szerepére, a nemzetközi stabilitást biztosító hatására. Ezáltal tehát az autonómia az EU-politika homlokterébe került s ezeket a körülményeket próbáljuk jó politikai érzékkel kihasználni, és ebből a szempontból rendkívül fontos, hogy a **Székely Területi Autonómia törvénytervezetét benyújtották az illetékesekhez.**”...

A püspök úr beszédéből világosan kitűnt, hogy az összmagyarság összefogására van szükség ér-

dekeink megvalósítása érdekében. Biztató szavai a következők voltak:

„**A romániai magyarságnak semmiről sem kellene lemondania, ami számára fontos érték. Sem politikai szabadágáról, sem gazdasági gyarapodásáról, sem nemzeti autonómiájáról.** Jól tudom, ma mindez utópiaszzerűen fog hatni az elvázrt, elkínzott, megalázott magyarságra éppúgy, mint a nacionalizmussal eltelt győztesre. És mégis ez az egyedüli kivezető út.”

Tókécs László nagy hatású előadása után a jelenlévők kérdéseire válaszolt.

Szinte Gábor egyetemi tanár és festőművész saját *festményét adományozta Tókécs László püspök úrnak*, melyet 15 évvel ezelőtt, pontosan a temesvári események (1989) hatására festett meg, s amelyik a lelkész ábrázolja palástban a hegyen, amint őrt áll. **Simó József** pedig egy olyan **Wass Albert**-írást adott át, amelyben Tókécs László püspök úrról tesz említést.

Részletesen olvashatók a szeretetvendégségen elhangzott beszédek az interneten, a www.unitarius.hu és a <http://unitarius.lap.hu> oldalakon.

Összeállította: Léta Sándor lelkész

NE FELEJTSE EL MEGÚJÍTANI ELŐFIZETÉSÉT!

Pestszentlőrinci Egyházközség

2004. március 6-án izgatottan gyűltek össze a gyerekek szüleikkel, nagyszüleikkel együtt a pest-szentlőrinci templomban, ahol az **unitárius gyermekműsor televíziós felvétele folyt**. Sámson és Delila történetével kapcsolatban meséltek a gyerekek hihetetlenül nagy testi erővel rendelkező mese- és történelmi hősookról, majd agyafúrt, vagy éppen szeretetük erejével példát mutató, minden nehézséget legyőzni képes emberekről. Megosztották titkait, amikor ők voltak különösen erősek, illetve rengeteg példát mondtak, hogyan lehet saját erejüket mások megsegítésére felhasználni.

Bár a kamera, a mikrofon újdonság volt a kicsiknek, a felvétel pedig hosszú órákig eltartott, mégis nagyon jó volt a hangulat. A szünetben önfeledten énekeltek, játszottak együtt kicsik és nagyok. „Mint egy nagy család” – jegyezte meg valaki.

Bevallom nagyon jó volt hallani ezt a mondatot. Hiszen *másfél évvel ezelőtt mikor beindítottuk a gyermek-istentiszteleteket* éppen ez volt a célunk. A legkisebbeket is bevonni az egyházi közösségbe, azért hogy ne legyen idegen számukra ez a hely, hogy pontosan tudják, mi történik egy istentisztele-

ten, hogy tudjanak és merjenek imádkozni, és megérezhessék az Istenhez, a közösséghez tartozás örömét.

Az azóta eltelt idő számos meglepetést tartogatott számunkra is. Ma már *egyre inkább családi istentiszteletekké alakulnak át ezek a vasárnapok. Jönnek a nagyszülők is, érkeznek barátok* is. Nemcsak a gyerekek, de szüleik is barátságot kötöttek és a templomon kívül is találkoznak. *Ha valaki nem ér rá, hozza a másik gyermekét is*. Táborozunk, kirándulunk, műsorokat készítünk, beszélgetünk. Egyszerre aggódunk, ha valamelyik a nagy futkorászásban elesik, és izgulunk, ha versenye van, és büszkén mutogatjuk a nyert érmeiket. A nagyik, sütit sütnek a találkozókra, gyümölcsöt hoznak a szülők, mert a vitamin kell, a gyülekezeti tagok pedig különböző játékokkal lepnek meg, mert így lesz mivel játszani, amíg ők beszélgetnek az istentisztelet után. Aztán ha mindent megettünk, elmosogatnak, rendet raknak a gyerekek körül, miközben csillogó szemmel, büszkén nézik, ahogy elmondják együtt az imát... éppen úgy, mint otthon, a családban. (–)

Unitárius ifjúsági műsor az MTV 1-en minden szerdán a délutáni órákban

Március 10-én, Budapesti Egyházközség ifjúsági műsora.

Március 17-én, Budapesti Egyházközség konfirmandus műsora.

Március 24-én, Bartók Béla Egyházközség ifjúsági műsora.

Március 31-én, Pestszentlőrinci Egyházközség ifjúsági műsora

Levél Erdélyből A NŐSZÖVETSÉG ÚJ OTTHONA

Az évtizedes álom valóra vált, mivel a **sepsiszentgyörgyi nőszövetség** beköltözött az új otthonába, amelyet már régóta óhajtott. Az új templomunk alagsorában a lelkészi lakás egyik szobáját kaptuk meg, ahova napok alatt beköltöztünk, és megkezdtük a szorgalmas munkát. Megérkezett az a szövőszerkesztő, melyet Miklós Irén nőtestvérünk adományozott, és amelyen asszonyaink rongyszőnyeget fognak szőni a téli napokon.

Lelkes asszonyaink már az első rend laskát is elkészítették, amelyet értékesítettek is, hogy minél hamarabb összegyűjthessük a jövő évi **UNOSZ-közgyűlés megszervezésére szükséges pénz-alapot**.

A tél folyamán kézimunkát is varrtunk, amelynek anyagát meg is vásároltuk, és ezzel párhuzamosan vágtuk a rongyot a szőnyeg készítéséhez.

Reménykedünk, hogy ha a jó Isten megsegít bennünket, erőnk és energiánk segítségével sikerül a jövő évi közgyűlést elfogadható módon megszervezni és lebonyolítani, melyben kérjük az UNOSZ vezetőségének irányítását és segítségét.

Váncsa Csilla, Sepsiszentgyörgy

Idézet az Unitárius Közlöny 2000. decemberi számából, hogy példaként szolgáljon a hazai Nőszövetség, helyi Nőegyletek megalapítására Magyarországon is.

Özv. Kovács Zsuzsanna sz. Csiki Zsuzsanna (1913. november 4. – 2004. február 24.)

*Kovács Zsuzsanna (sz. Csiki Zsuzsanna)
testvérével, dr. Csiki Gáborral és a féléves
kis Noémival (Pilisborosjenő, 2002)*

Özv. Kovács Zsuzsanna sz. Csiki Zsuzsanna 1913. november 4-én született Székelykeresztúron (az Alszegeben), a történeti Székelyföld Udvarhely vármegyében, ősi unitárius családban. Édesapja Csiki Miklós gazdálkodó, édesanyja Patakfalvi Anna háztartásbeli volt. Édesapjának a testvére – **dr. Csiki Gábor** – amerikai missziós lelkész majd unitárius püspök Budapesten. Ősei közt a nemzedékek sorában gazdálkodók, unitárius lelkészek és tanárok vannak (pl. Csiki Dénes, Csiki Áron, Koronka József). A család büszkén emlékezik a lengyel származású (antitrinitárius) Jan Mosovszky nagyajtai orvos ősére, és kegyelettel őrzi a Kuftseinba üldözött **Csiki Áron** unitárius lelkész 1843-as bibliáját is. A székely családban négy fiú és két lány nevelkedett.

Csiki Zsuzsanna (férje után Kovács Zsuzsanna) egész életét a hagyományos nagy család, ill. a 20. századi magyar történelmi sors határozta meg: a Monarchiában, Erdélyben a Székelyföldön született (1913), a régi Román Királyságban (Regát) nevelkedett (1920–1940), életének kibontakozása, férjhezmenetele Észak-Erdély Magyarországhoz (1940–1945) kötdök, érett felnőtt kora ismét Romániához (1945–1994), idős kora pedig (1994–2004) az EU-ba tartó Magyar Köztársasághoz kapcsolódik. Életéből úgy élt le nyolc évtizedet, hogy bár mindvégig szülőföldjén maradt (Székelykeresztúr) mégis 4 különböző állampolgársága volt. Mindez Közép-Európa 20. századi történelmi helyzetéből következett.

Fiatalkori életének kibontakozásában meghatározó tényezővé válik a hagyományos gazdálkodás elsajátítása, a mezei munka végzése, annak tisztellete, a népi hagyományok és a népi kultúra megismerése.

Életének fontos mozzanata férjhezmenetele még a „magyar világban” Kovács József székelykeresztúri gazdálkodóhoz (1942), a közbirtokossági mozgalom vezetőjéhez, házasság, melyből egy fiúgyermek születik (Kovács Attila).

Kovács József és Kovács Zsuzsanna mint egyéni gazdálkodó család kb. 10 hektárnyi földdel a Székelyföld délnyugati peremén hagyományos (mai szóval ökológiai) gazdálkodást végez: állattenyésztés, növénytermesztés, zöldségtermesztés és a Nagy-Küküllő völgyének utolsó szőlővidékén (Székelykeresztúri-medence) szőlő-bortermelő te-

vékenységgel az átlag fölé emelkedik. A szőlőművelést, a férj szőlész-technikusi ismereteit Kovács Zsuzsanna is elsajátítja és annyira megszereti, hogy mozgássérülten is, mondhatni élete végéig szenvedélyesen folytatja.

Férje halála után Kovács Zsuzsanna fájós lábbal, mozgássérülten még két évtizedig aktívan műveli a szőlőt és a kertet. Lényegében a szőlőből és a kertből él és segíti fiát az egyetemen és kezdő munkahelyén.

Alakját és egyéniségét a házába látogató újságírók, művészek, orvosok, lelkészek, tanárok, ill. fia **tudós barátai is nagyra értékelték** (Balázs Ferenc, Márkos András, Márkos Albert, Horváth Arany, Farkas András, Csiki Gábor, Kiss Károly, Varga Csaba, Sebestyén József, Hein van Gils, Gyórfy Kálmán, Pólya László, Soó Rezső, Marek Stuczynszky: Lengyelország, Patakfalvi Anna: USA stb.).

Kovács Zsuzsanna életének utolsó évtizedét Magyarországon töltötte (Budapest, majd Dunafüred), általában fia dr. Kovács J. Attila és testvére dr. Csiki Gábor közelében vagy társaságában. Ebben a szakaszban is arra törekedett, hogy segítse fia előmenetelét, testvére öregkori életét, hogy hasznos legyen szeretteinek. A két Csiki testvér életének alkonyán igazi ajándékként jött, hogy fia minden évben hazavitte őket a szülőföldre, Székelyföldre, Csángóföldre feltöltődni, erőt gyűjteni a Szejkefürdői Unitárius Világtalálkozón, a Nagy-Küküllő és a Nyikó-mentén, a Kárpátok alatt, a Hargitán és a Görgényihavasokban.

Nagy ajándékként vette a sorstól, hogy utolsó éveiben az Uristen megsegítette, hogy szeretett fia (Kovács Attila) és drága unokái (Kovács Áron, Kovács Annamária) közelében élhetett, hogy ők mellette tanulhattak, járhattak a budapesti intézményekbe. Még 90 évesen is főzött és kiszolgálta szeretteit. **Az utolsó öt évben a két Csiki testvérnek szép öregséget nyújtott a fia építette kis hajlék Dunafüreden.**

2004. február végén a tüdőgyulladás és a szívritmuszavar leteperte, türelemmel viselt betegség után csendesesen elhunyt. Kénytelen volt elhagyni szeretteit.

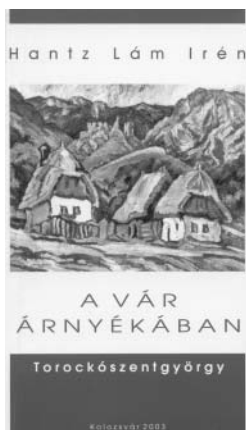
A drága jó édesanya, nagyanya, testvér, rokon és jó szomszéd küzdelmes életével, törekeny, de szívós önfeláldozó egyéniségével, életöszönével példát mutatott mindannyiunknak emberségből, magyarságból, szeretetből. Élete szakadatlan munka, jobbító cselekvés és gondoskodás volt szeretteiért. Mélyen rajongott a természetért, a hegyekért-dombokért, a virágokért, az eszményi jóért, lelkével családokat tartott össze, helyét ilyen értelemben betölteni nem lehet. **Szabó Lőrinc** soraival emlékezve, őrizzük meg szeretetben emlékét:

De szépek vagytok, fák, virágok!
Még ti is, egyszerű gyomok!
Költök vagytok ti szavak nélkül
és bátrabbak, mint én vagyok,
csodát tesztek minden tavasszal,
illatozva és gazdagon:
a feltámadás versei nyílnak
ujjongó ágaitokon.

**Dr. Kovács J. Attila
Százhalombatta-Dunafüred, 2004. február 27.**

Könyvajelző

Ezen a címen, új rovatot indítunk. Ebben rendszeresen olyan könyvekre hívjuk fel a T. Olvasók figyelmét, amelyek sok érdekes unitárius vonatkozást tartalmaznak.

Hantz Lám Irén:
A VÁR ÁRNYÉKÁBAN (Torockószentgyörgy) c. könyvét ajánljuk mindazoknak, akik szeretik Torockót. Akik jártak is már ott, de jobban szeretnék megismerni. Ez a kis formátumú zsebkönyv (11x20 cm) hihetetlenül sok, érdekes, színes információt tartalmaz a községről. Így a vár, az unitárius templom, kúriák, a híres családok, a neves emberek történetéről. Pl. megtud-

hatjuk, hogy *Brassai Sámuel nagyapja az 1700-as évek elején vándorolt ide be Brassóból.* Festett bútorokat készítő asztalos volt. Wellmessnek hívták. De miután nevét nehezen tudták kiejteni, elkezdtek Brassainak nevezni. Így lett a család neve végül is Brassai. 1816–18-ban olyan éhínség volt, hogy a kolozsvári unitárius kollégiumban megszűnt az oktatás. Sámuel hazament, és apja könyvtárát rendezte. Kitanulta a geodéziát és szakavatott földmérő lett a környék utépítéseinél.

Az egykor híres **Rudnyánszky kúriát**, amely sokáig az aranyosgyéresi szeszgyár üdülője volt, 1998-ban sikerült megszereznie az unitárius egyháznak, ahol **Koppándi Botond és Solymossy Zsolt lelkészek unitárius gyermeküdülőt alakítottak ki.**

Torockónak is volt egy híres lelkésze, mint Mészkönek Balázs Ferenc. Gál Gyulának hívták. 1900 januárjában született Recsenyében. A teológián Balázs Ferenc évfolyamtársa volt. 1932-ben vette feleségül Péterffy Annát, a híres kántortanító lányát. 1927-ben közmunkával felépítette a Brassai Művelődési Házat. 1930-ban ő is Tejbegyűjtő és feldolgozószövetkezetet alapított. Ő vezette a Hítel- és a Fogyasztási Szövetkezet gazdasági ügyeit. Feleségével számtalan népszínművet taníttatott be a műkedvelő színjátszókkal, amelyeket Aranyosszék több falvában is bemutattak. Ezenkívül dalárdát működtettek. Egymást váltották a szabó-varró tanfolyamok. Anya- és Csecsemővédő Ligát működtettek, amivel 0-ra csökkentették a csecsemőhalandóságot. Az 1940-es évek eleje, majd az 1950-es évek sok üldözéssel jártak. 1963-ban a falu lelki gondozását **Bálint Sándor** vette át. Felesége Papp Ella lett az egyház kántora. Az ő idejében vettek új harangot. Bevezették a villanyt. Felesége varrottas akciót indított a templom feldíszítésére. Bálint Sándor ver-

selős kedvű ember volt. Különösen híressé váltak *verses halotti búcsúztatói*, amelyek közül egyet a könyv is közread.

Szól még a könyv **Vernes András** híres festőművészről, aki hamisítatlanul tudta visszaadni a torockói táj hangulatát képein. Ezekből néhányat színesben közöl a kötet. Valamint a falu népművészetéről (a csipkeverésről, a varrottasokról és a festett bútorokról).

A kötet Csonka Zoltánnénál kapható.
1021 Bp., Völgy u. 39/B.
TEL./FAX: 1-274-2366.
E-mail: zsonka/a/axelero.hu

Ára: 1000 Ft

TOROCKÓ ÚTIKALAUZ

Akik Torockóra, vagy annak környékére akarnak utazni, azoknak úgy érzem, hogy elengedhetetlen segítőtársa lehet ez a kis, 160 oldalas zsebkönyv, amelyet Hantz Lám Irén állított össze, nagyon gyakorlatias szempont szerint. Tartalmát tekintve, először Torockó nevezetesebb történelmi eseményeinek időrendi sorrendjét adja meg. Majd népi építészetének jellemvonásait mutatja be. Aztán leírja,

hogyan *milyen sétákat tehetünk faluban* és hol milyen nevezetességeket láthatunk? Külön nevezetesség itt is a temetőkert, sok érdekes sírfelirattal.

Leírja, hogy *Torockón miért kel fel kétszer a Nap.* Bemutatja a helyi népszokásokat pl. a farsangtemetést. Aztán a Torockóval kapcsolatba hozható nevezetes személyeket. Akik ott születtek, jótékonykodtak, írtak, vagy festettek róla. Aztán a környező sziklákat, a forrásokat, patakokat, az erdő mező fáit, virágait. Majd a környék turistaútvonalait az egyes nevezetességekhez. Pl. a szolcsvai buvópatakhöz, Ordaskóhoz, a remetei sziklaszorozhoz, a Pilis-tetőre, Inzel-völgybe, Nyirmezőre, Székelykőre (1128 m), a Kólyukhoz, a szentgyörgyi Várhoz (740 m). A 160 oldalas kis könyvecskét a Hasznos tudnivalók és a szálláshelyek hosszú sorának bemutatása zárja.

Kapható: szintén Csonka Zoltánnénál, a fenti címen.

László Gyula Történelmi és Kulturális Egyesület

www.lgye.hu level@lgye.hu

Megalakult a László Gyula Történelmi és Kulturális Egyesület

Pető László elnök a következőket nyilatkozta erről lapunknak: Hadd kezdjem két idézettel, melyek például szolgálhatnak.

„... hadd valljam meg: boldog vagyok, szeretettel tölt el, hogy ezt az életet magyarul élhetem, gondolkozhatok, érezhetek, láthatok.” (László Gyula)

„Álljatok a jó szellem pártjára, mert talán csak a ti erőtokre, vagy annyi időre van még szüksége, mennyi tibennetek él.” (Táncsics)

Budapesten 2003-ban megalakult a László Gyula Történelmi és Kulturális Egyesület. Célja a magyar történelem, a kultúra megismerése, megismertetése, a magyar hagyományok és anyanyelvünk ápolása, az ezzel kapcsolatos ismeretek terjesztése.

Szellemiségével, működésével a hagyományok megőrzéséhez, a helyi közösségek megmaradásához, a helyi kulturális hagyományok ápolásához, a nemzeti öntudat erősítéséhez kíván hozzájárulni.

Az egyesület előadásokat, kulturális és oktatási rendezvényeket szervez, és más ismeretterjesztő módszerek igénybevételével szeretné céljait megismertetni, elfogadtatni. Kiemelt célunk, hogy ezeket az értékeket a fiatalok minél szélesebb körével ismertessük meg.

A László Gyula Egyesület olyan kiadványok, könyvek megjelenését, műsorok, programok szervezését, megrendezését segíti majd elő, illetve olyan kutatásokat támogat, melyek az egyesület szellemiségével, céljaival összhangban vannak.

Egyesületünk Kárpát-medence-szerte kívánja tevékenységét végezni, hogy működésével is hozzájáruljon valamennyiünk közös kincsének, kultúránknak megőrzéséhez, ápolásához.

2003-ban a XII. kerületi Művelődési Központban vendégünk volt dr. Bakay Kornél régészprofesszor, aki László Gyula munkásságáról tartott előadás-sorozatot. A Nemzeti Kamaraszínház Ki kérdezett? című műsorát, a Testnevelési Egyetem színjátszóinak Wass Albert-est-jét és irodalmi összeállítását láthatták az érdeklődők. Döbrentei Kornél Kardélen című kötetét mutatta be Kövesdy Zsuzsa a költővel folytatott beszélgetés keretében. Tehetséges fiatal muzikusok is bemutatkoztak: Sashegyi Zsófia és a Misztrál együttes. Karácsony-estünkön pedig Bánffy György Márai-mozaikja volt látható.

2004. január 27-én 19 órakor a XII. kerületi Művelődési Központ (Bp. XII., Csörsz utca 18.) színháztermében prof. dr. Balázs Géza: A nyelv virágai és vadvirágai címmel tartott előadást.

Honlapunkon folyamatosan tájékoztatást adunk az egyesület életéről, programjairól.

László Gyula Történelmi és Kulturális Egyesület
1028 Budapest, Rákos utca 6.
www.lgye.hu
Level@lgye.hu

Milyen kár, hogy egyházunkat meghívás hiányában nem képviselhette senki: Szeretnénk szoros kapcsolatot kialakítani ezzel az egyesülettel, hiszen László Gyula egyházunknak hűséges tagja volt, és nagy büszkeségünk!

- a Szerkesztő -

Kedves Zoltán bátyám!

Köszönöm az Unitárius Életben közzétett **Pápa-Sopron** beszámolót. Különösen életíze volt az, ami megragadott, és ami eltért a lelkészek szokványos statisztikai beszámolóitól.

A cikk egyes felvetéseire csak arra szeretnék kérni, hogy jó szándékkal esetleg ne okozunk sértődést, gondolok itt elsősorban a kehelyre, ami **dr. Lőrincz Dániel** és családja adománya és szándékosan készült kerámiából. Az nem is önálló darab, mert egy egész úrvacsorai készlet van belőle, nagy kelyhek, kis kelyhek, tányérok, öntökancsó. Ezzel is a gyökereinkhez való kötődést kívánjuk hangsúlyozni. A **faragott persely** ötlete már bennünk is felmerült és jó, hogy ez neked is feltűnt. Hátha az újságcikk hatására valamelyik fafaragóban megmozdul az alkotókedv.

Érzem az UNÉL új fuvallatát és örülök, hogy végre van valaki, aki ennyire szívvel-lélekkel, odaadással áll, többek közt, e „többre érdemes ügy” mellé is. További jó munkát és jó egészséget.

Sándor Gy. Mátyás
(Győr)

Válasz:

Kedves Mátyás!

Felvetéssel egyetértünk, ezért közöltük le, változtatás nélkül. Elnézést kérve dr. Lőrincz Dánieltől, a félreérthető felvetésért.

Dr. Zoltán Zoltán
főszerkesztő

H Í R E K

A Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör mint a beregi térség meghatározó erejű egyesülete bekerült a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei civil szervezetek választmányába, beválasztották az ez évi megyei közgyűlésen a 20 tagú **Megyei Civil Egyeztető Tanácsba, Felhős Szabolcs ügyintéző titkár vezetésével.**

A kör képviseli a megyei fórumon a **Balázs Ferenc Beregi Népfőiskolát**, a tiszaszalkai Gazdakört, a Beregi Múzeum Baráti Körét, a **Beregi Unitárius Ifjúsági Kört**, a Beregért Baráti Kört és a **Dandos Gyula Cigányegyletet.**

Az UNÉL Tavaszi Tárlatára a beregi unitárius szórványból kikerülő alkotók is beneveztek.

Balogh Tibor grafikus, **Vári Zsolt** festő és **Lakatos László** naiv festő képviselik a beregi szórványt.

TAVASZI TÁRLAT (FELHÍVÁS!)

Az **Unitárius Alkotók Társasága** 2004. április 3-án, szombaton 15.30 órakor tartja alakuló közgyűlését a 1092 Budapest, Hőgyes Endre u. 3. sz. alatti gyülekezeti teremben.

Minden alapító tagot és érdeklődőt szeretettel várunk.

A közgyűlést követően 17 órától **TAVASZI TÁRLAT** címen festmény-kiállítás ünnepélyes megnyitására kerül sor, melyre szintén várjuk a kedves érdeklődőket.

A kiállítást megnyitja: **Szinte Gábor**, egyetemi professzor, festő, művészettörténész.

A Tavaszi Tárlatra már jelentkezett alkotókat kérjük április 2-án a kiállítás berendezésére megjelenni alkotásaikkal a Hőgyes Endre u. 3. sz. alatti gyülekezeti teremben.

Mivel 8 művész 40 képpel jelentkezett a Tavaszi Tárlatra, ezért válogatott formában kerülnek megjelenítésre a képek.

További információért **Gergely Felicián** szervezőhöz lehet fordulni a 311-22-41-es telefonon munkaidőben!

Az Unitárius Alkotók Társasága rendezésében ez a tárlat egy sorozatnak a kezdete lenne, mely egy Tavaszi és egy Őszi Tárlatból állana, minden évben megrendezve! Budapest, 2004. március 16.

A Szervezők

FELHÍVÁS

Keresünk olyan híveket, vagy velünk szimpatizáló urakat, hölgyeket, akik **gyakorlott túravezetők a Budai-hegyekben**, vagy az ország más tájain, és **szívesen vezetnének híveinknek egynapos könnyű, (4-5 km) gyaloglással járó túrákat** a nyári és a kora őszi hónapokban.

A túrák a Moszkva térről indulnának **szombati napokon**, és Húvösvölgyből, vagy Zugligetből folytatódna a közeli hegyekben. A későbbiekben Pomázról és Szentendréről is indítanánk túrákat a környező hegyekbe, természetesen közös budapesti indulással.

Egyszeremint **híveinket is kérjük, hogy akik ilyen túrákon szeretnének részt venni**, az egészséges életmódra való áttérés jegyében, azok is jelentsék be ilyen irányú szándékukat, mert szeretnénk megalapítani az **Unitárius Hívek és Barátaik Turisztikai Egyesületét.**

Ha ez a kezdeményezésünk a közép- és idősebb korosztály körében beválik, akkor az **ifjúsági tagozatot** is szeretnénk megalapítani.

Jelentkezési határidő: 2004. május 1.

Közművelődési és
Rendezvényszervezési Titkárság

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Az aláírt cikkekért a szerzők viselik a felelősséget.

A szerkesztőség fenntartja az írások szellemét és tartalmát nem érintő rövidítések jogát.

Folyóiratunk minden páros hónap végén jelenik meg.

UNITÁRIUS ÉLET

A Magyarországi Unitárius Egyház lapja

Szerkeszti a Szerkesztő Bizottság

Főszerkesztő:

Dr. Zoltán Zoltán

Főszerkesztő-helyettes:

Léta Sándor

Felelős szerkesztő:

Balácsi László

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055

Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Megjelenik kéthavonta.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült:

a Cerberus Kft.

nyomdaiüzemében

Felelős vezető:

Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272

Előfizethető:

A lelkeszi hivatalokban (Budapesten és vidéken), vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius Egyház
internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>